

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นนักวิชาชีพของนักประชาสัมพันธ์ บทบาทของนักประชาสัมพันธ์และลักษณะการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ ตลอดจนแนวคิดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์และอภิปรายผลที่ได้จากการวิจัย ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมีดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นนักวิชาชีพ
  - 2.1.1 ความหมาย
  - 2.1.2 ความเป็นนักวิชาชีพนักประชาสัมพันธ์
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับคุณสมบัติของนักประชาสัมพันธ์
  - 2.2.1 ความหมาย
  - 2.2.2 คุณสมบัติของนักประชาสัมพันธ์
  - 2.2.3 จรรยาบรรณของนักประชาสัมพันธ์
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทในการปฏิบัติงานของนักประชาสัมพันธ์
  - 2.3.1 ความหมาย
  - 2.3.2 บทบาทของนักประชาสัมพันธ์
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะการดำเนินงานประชาสัมพันธ์
  - 2.4.1 งานหลักของนักประชาสัมพันธ์
  - 2.4.2 งานหลักจำแนกตามประเภทหน่วยงาน

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นนักวิชาชีพ

2.1.1 ความหมาย

ความเป็นนักวิชาชีพ หรือ Professionalism หมายถึงองค์ความรู้ หรือความรู้เกี่ยวกับอาชีพของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ซึ่งคนเหล่านั้นเห็นว่ามีค่าและพยายามผลักดันให้สาธารณชนยอมรับสถานภาพอาชีพของตน (Terry, 1960 : 19, McCurdy, 1977: 407, Chandler and Plano, 1982 : 22, Lippitt, 1982: 354) มีวิธีการต่าง ๆ มากมายที่ใช้จัดประเภททำงาน (Occupation) แบบไหนจึงเข้าลักษณะของอาชีพ (Profession) อย่างไรก็ตาม กรีนวูด (Greenwood, 1957 : 45-55) นักสังคมศาสตร์สาขาสังคมวิทยาด้านการงานได้กำหนดเกณฑ์ 5 ประการ ในการนิยามวิชาชีพว่าจะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

- ต้องมีทฤษฎีที่เป็นระบบ (Systematic Body of Theory) เป็นแนวทางในการทำงาน กล่าวคือนอกจากจะมีทักษะที่ได้จากการเรียนแล้วในการทำงานยังควรนำการวิจัยไปใช้เพื่อเพิ่มพูนองค์ความรู้ในศาสตร์นั้น ๆ
- มีอำนาจหน้าที่ในอาชีพ (Professional Authority) อำนาจหน้าที่ดังกล่าวมาจากความรู้และทักษะในศาสตร์ซึ่งทำให้ลูกค้าหรือประชาชนทั่วไปยอมรับและทำตามข้อเสนอแนะของผู้มีอาชีพนั้น ๆ
- ได้รับการอนุญาตอย่างเป็นทางการจากหมู่คณะ (Sanction of the Community) โดยผู้ที่สามารถระบุว่าคนมีอาชีพใดต้องได้รับการศึกษาฝึกอบรมอย่างเหมาะสม มีทักษะ ความรู้ในอาชีพอย่างแท้จริงผ่านระบบการศึกษาและต้องมีใบอนุญาตประกอบอาชีพ
- มีการกำหนดหลักจรรยาบรรณในวิชาชีพ (Code of Ethics) ซึ่งจรรยาบรรณนี้อาจจะกำหนดโดยสมาคมวิชาชีพ หรือผู้ว่าจ้าง ซึ่งมีการระบุพฤติกรรมที่ควรทำและไม่ควรทำสำหรับผู้ประกอบอาชีพนั้น ๆ

- มีวัฒนธรรมในอาชีพ (Professional Culture) ลักษณะข้อนี้ทำให้เห็นความแตกต่างของอาชีพ (Profession) กับงาน (Occupation) นั่นคืออาชีพจะมีวัฒนธรรมกลุ่ม คล้ายเป็นวัฒนธรรมย่อย เช่น มีภาษา สัญลักษณ์ บรรทัดฐาน เป็นของตัวเอง

งานของไวเลนสกี (Wilenski) และของริทเซอร์และไทรซ์ (Ritzer and Trice) พบว่างานที่จัดว่าเป็นวิชาชีพ ต้องมีลักษณะตามเกณฑ์ 18 เกณฑ์ต่อไปนี้ (อ้างจากดิน ปรัชญพฤทธิ์, 2540 : 2-3)

- มีการประกอบอาชีพเต็มเวลา กล่าวคือ ต้องอุทิศเวลาให้กับอาชีพนั้น ๆ อย่างเต็มที่นั่นคือ มีการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องและได้รับค่าตอบแทนอย่างสม่ำเสมอ

- มีการจัดแผนงานการศึกษาโดยสมาคมวิชาชีพ หมายถึง มีการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

- สถานภาพของสมาคมวิชาชีพ ต้องมีกฎหมายรองรับ เพื่อให้มีผลผูกมัดทางกฎหมายซึ่งจะทำให้สาธารณชนยอมรับทั้งยังเป็นการปกป้องอาชีพ และป้องกันมิให้ผู้ประกอบอาชีพนั้นเอาโรคเอาเปรียบลูกค้าหรือประชาชน

- การมีจรรยาบรรณวิชาชีพ หรือมาตรฐานความประพฤติทางวิชาชีพ

- การมีองค์ความรู้ที่เป็นระบบหรือองค์ความรู้ที่เป็นทฤษฎีซึ่งได้มีการสั่งสมมาเป็นเวลานาน

- การเป็นที่ยอมรับของสังคม วิชาชีพที่สมบูรณ์มีพื้นฐานอยู่บนความรู้ ความเชี่ยวชาญ ความเป็นปณิธ และความสุจริตธรรม ซึ่งสิ่งเหล่านี้เอง เป็นปัจจัยที่ทำให้ประชาชนและรัฐบาลมีความศรัทธาและยอมรับ

- การมีความรอบรู้ในวิชาชีพ ความรอบรู้ดังกล่าวรวมถึงความรู้ แบบเบ็ดเสร็จ (Absolute Expertise) และความรู้เกี่ยวกับแนวโน้ม (Relevant Expertise)

- การให้บริการตามมาตรฐานวิชาชีพ ปริมาณ คุณภาพ สำนวนราคา และเงื่อนไขการชำระเงิน ควรเป็นไปตามมาตรฐานวิชาชีพ
- การมีความเป็นอิสระในวิชาชีพ การตัดสินใจในการปฏิบัติงานมีพื้นฐานอยู่บนข้อเท็จจริงและมาตรฐานวิชาชีพโดยปราศจากความรักและความเกลียด และไม่ตกอยู่ภายใต้อาณัติของผู้หนึ่งผู้ใดหรือของอคติทั้งปวง
- การได้รับการศึกษาด้านสาขาวิชาที่ตนใช้ในการประกอบอาชีพ นั่นก็คือ มืออาชีพจะต้องรู้แจ้งแทงทะลุ ลุ่มลึก กว้างและไกล หรือภาษาพระเรียกว่า “ปฏิเวธ” (Well-Roundness)
- การมีผู้คอยสนับสนุนในการประกอบอาชีพ ซึ่งอาจหมายถึงครู อาจารย์ รุ่นพี่ หรือบุคคลที่เคารพนับถือ
- มีการวางแผนล่วงหน้าที่จะประกอบอาชีพ ซึ่งหมายถึงการเตรียมตัวเตรียมใจที่จะประกอบอาชีพในสาขาวิชาที่ตนเรียนมาอย่างเต็มที่
- มีความตั้งใจอย่างแน่วแน่ที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงาน ซึ่งหมายถึง การมีความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพที่ได้วางแผนไว้แล้ว
- มีความกระตือรือร้นในวิชาชีพ ซึ่งอาจแสดงให้เห็นจากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกสมาคมวิชาชีพและการอ่านเขียนบทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ
- การประพฤติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ มืออาชีพจะต้องปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบ วินัย ขนบธรรมเนียม ศีลธรรมและวินัยที่บุคคลในแวดวงวิชาชีพถือว่าเป็นสิ่งที่ต้องควรยึดถือและปฏิบัติตาม
- มีความจงรักภักดีและผูกพันในวิชาชีพ ซึ่งอาจรวมถึงการยึดมั่นในวิชาชีพของตนอย่างไม่เปลี่ยนแปลง การผลักดันให้บุคคลอื่นหันมาประกอบอาชีพเดียวกับตนและคอยเป็นหูเป็นตาและคอยปกป้องวิชาชีพให้รอดพ้นจากการโจมตีของบุคคลภายนอก

- การมองเห็นอนาคตในการประกอบอาชีพ ซึ่งรวมถึงการมีเส้นทางอาชีพ (Career Path) ไว้ล่วงหน้า

- การมีความเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพของตน

เนลสัน (Nelson, 1994 : 1) ได้เสนอลักษณะ 5 ประการของความเป็นนักวิชาชีพดังนี้

- มีคุณค่าในความเป็นนักวิชาชีพ
- เป็นสมาชิกของสมาคมวิชาชีพ
- มีบรรทัดฐานในความเป็นนักวิชาชีพ
- มีธรรมเนียมปฏิบัติ
- มีการพัฒนาทักษะทางเทคนิค

ในส่วนของนักวิชาการไทย ดิน ปรัชญพฤทธิ (2535) ได้ให้คำจำกัดความว่า หมายถึง สมาชิกของกลุ่มทางวิชาชีพ ซึ่งมีลักษณะดังต่อไปนี้

- การยึดถือเอาทฤษฎีที่เป็นระบบเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน
- การมีความรู้ความสามารถในวิชาชีพของตนเอง
- การได้รับการฝึกอบรมมาโดยเฉพาะ
- การมีจรรยาบรรณ
- การมีวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่ม

ทั้งหมดที่กล่าวมาในข้างต้นเป็นเรื่องของความเป็นนักวิชาชีพโดยทั่วไป ดังนั้นจึงขอกกล่าวถึงความเป็นนักวิชาชีพของนักประชาสัมพันธ์ในส่วนต่อไปนี้

2.1.2 ความเป็นนักวิชาชีพของนักประชาสัมพันธ์

วิรัช กวีรัตนกุล (2540) ได้ให้คำจำกัดความของนักประชาสัมพันธ์ (Public Relations Man) ว่า นักประชาสัมพันธ์ คือ บุคคลผู้ดำเนินงานเพื่อสร้างสรรค์ และธำรงไว้ซึ่งความสัมพันธ์อันดีระหว่างองค์การสถาบันกับกลุ่มประชาชน นักประชาสัมพันธ์จึงมิใช่นักโฆษณาชวนเชื่อ หน้าที่ของนักประชาสัมพันธ์จึงเป็น “คนกลาง” (The Middle Man) ในการติดต่อเชื่อมโยงให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องระหว่างองค์การสถาบัน กับกลุ่มประชาชนด้วยวิธีการติดต่อสื่อสารประชาสัมพันธ์ (Public Relations Communication) ที่มีประสิทธิภาพควบคู่กับจรรยาบรรณ หรือจริยธรรมของการประชาสัมพันธ์ (Ethics) นักประชาสัมพันธ์ จึงต้องเป็นผู้ที่ใช้วิชาชีพการประชาสัมพันธ์ควบคู่กับคุณธรรมหรือจริยธรรม

ความมั่นคงในสังคมนั้น ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับการผสมผสานสังคม การเมือง และวัฒนธรรมเข้าด้วยกันอย่างมีดุลยภาพ ทั้งนี้ในสังคมก็มีกลุ่มคนที่มีทัศนคติหลากหลายแตกต่างกันไป จึงเป็นหน้าที่ของนักประชาสัมพันธ์ระดับสูงซึ่งต้องมีความสามารถพิเศษในการประสานสัมพันธ์กับกลุ่มพลังเหล่านี้

เลสลิ (Lesly, 1983) เห็นว่า นักประชาสัมพันธ์มีบทบาทอยู่ตรงกลางระหว่างลูกค้า หรือผู้ว่าจ้าง และสาธารณชน นักประชาสัมพันธ์จึงต้องปรับความคิด ความต้องการของหน่วยงานหรือองค์การกับสาธารณชนให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน บทบาท “คนกลาง” เช่นนี้มีอยู่ในอาชีพนักประชาสัมพันธ์เพียงอาชีพเดียว ถึงแม้จะเป็นผู้เชี่ยวชาญในศาสตร์สาขาอื่น เช่น นักหนังสือพิมพ์ นักสังคมวิทยา นักจิตวิทยา หรือแม้กระทั่งนักการเมือง ฯลฯ ต่างก็มีบทบาทหน้าที่ตามความสามารถเฉพาะด้านของคนเพียงอย่างเดียว

บทบาทของนักประชาสัมพันธ์มืออาชีพ คือบทบาทของผู้ประสานความเป็นเอกลักษณะ และความหลากหลายเหล่านี้เข้าด้วยกัน ผนวกกับทักษะพิเศษของตัวนักประชาสัมพันธ์ระดับสูงในการอ่านแนวโน้มของทัศนคติ ประเมินแนวโน้มในอนาคตที่อาจมีผลกระทบต่อสังคม และหน่วยงานหรือองค์การ ตลอดจนให้คำแนะนำว่าควรจะทำอะไรในสถานการณ์เหล่านี้ และแนวโน้มต่าง ๆ

มาร์สตัน (Marston, 1979) กล่าวว่า ปัจจุบันเราต้องพึ่งพาบรรดามืออาชีพ (Professionals) ทั้งหลายมากขึ้นเนื่องจากสิ่งต่าง ๆ ในโลกนี้มีความซับซ้อนมากขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าเราไม่มีประสบการณ์มาก่อนยิ่งต้องอาศัยคำแนะนำจากมืออาชีพ และในความเป็นนักวิชานันนั้นต้องมีทักษะความชำนาญพิเศษ ซึ่งผ่านการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลาชวนาน อย่างไรก็ตามความเป็นนักวิชาชีพควรมีลักษณะต่อไปนี้

- มีความสำนึกในตัวเอง รู้ว่าตัวเองเป็นใคร และกำลังทำอะไร
- มีความสามารถในสาขาอย่างชัดเจน
- มีองค์ความรู้ที่เป็นระบบ
- มีการวัดความสามารถของสมาชิกใหม่
- มีการศึกษาต่อเนื่อง
- สนับสนุนด้านการศึกษาเพื่อให้ผู้มีความสามารถเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง
- เป็นอิสระ
- มีจรรยาบรรณ
- มีหน้าที่ต่อลูกค้า
- มีหน้าที่ต่อผู้อื่นในวงการ
- มีหน้าที่ต่อสังคม

ทั้งนี้ได้มีการอภิปรายกันอย่างกว้างขวางในวงการศึกษาวงการวิชาชีพประชาสัมพันธ์ในสหรัฐอเมริกา ถึงลักษณะวิชาชีพประชาสัมพันธ์ เบอ์เนย์ท์ (Bernays, 1984) ผู้ได้ชื่อว่าเป็น “บิดาแห่งการประชาสัมพันธ์” ได้กล่าวถึงวิชาชีพประชาสัมพันธ์ว่า อาชีพนักประชาสัมพันธ์สมควรได้รับการคุ้มครองจากรัฐ เช่นเดียวกับนักกฎหมายและแพทย์ เนื่องจากอาชีพนี้มีความเป็นวิชาชีพ เพราะประกอบด้วยสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้

- วิชาชีพประชาสัมพันธ์มีความเป็นศิลปะซึ่งประยุคค์สู่ความเป็นศาสตร์ (สังคมศาสตร์)
- ความเป็นอาชีพซึ่งมุ่งตอบสนองผลประโยชน์ของสาธารณชน มากกว่าผลกำไรส่วนบุคคล

- มีตีพิมพ์หรืองานเขียนมากกว่า 16,000 เรื่อง
- มีการบรรจุอยู่ในหลักสูตรการศึกษาของสถาบันการศึกษาระดับสูงทั่วไป
- มีสมาคมวิชาชีพซึ่งสมาชิกสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างเสรี
- มีจรรยาบรรณวิชาชีพ

อย่างไรก็ตาม เบอร์เนตส์ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า วิชาชีพประชาสัมพันธ์ แม้จะมีลักษณะต่าง ๆ คล้ายนักกฎหมายหรือแพทย์ แต่ก็ยังไม่มี การขึ้นทะเบียน (Registration) ใบอนุญาต (Licensing) และการลงโทษทางกฎหมายสำหรับผู้กระทำผิด (Legal Sanctions) (1984)

ในขณะที่วิกคอกซ์และคณะ (Willcox et al., 1992) เห็นว่า ณ ปัจจุบันนี้ นักประชาสัมพันธ์ยังมีคุณสมบัติไม่เพียงพอที่จะเป็นนักวิชาชีพชั้นสูงอย่างอาชีพแพทย์ และนักกฎหมาย เนื่องจากการเตรียมการด้านการศึกษาการประชาสัมพันธ์อย่างมีมาตรฐาน การกำหนดระยะเวลาฝึกงานตลอดจนข้อบังคับทางกฎหมายเพื่อรับรองวิชาชีพ

นอกจากนี้ยังพบว่านักประชาสัมพันธ์บางคนต้องการค้นหาว่า ความเป็นนักวิชาชีพของนักประชาสัมพันธ์ที่แท้จริงควรเป็นอย่างไร ตัวอย่าง เช่น บัดด์ (Budd) ที่ปรึกษาอาวุโสด้านประชาสัมพันธ์คนหนึ่งได้เขียนบทความลงใน Public Relations Quarterly ว่า “เราแสดงตัวเป็นนักประชาสัมพันธ์ เสมอแม้ว่าเราก็พูดเพื่อให้คำแนะนำปรึกษา เราทำตัวเป็นนักเทคโนโลยีในการสื่อสาร แต่เราอยากเป็นผู้ตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับนโยบายบ้าง”

ปัจจุบันนี้มีงานเขียนทางด้านการประชาสัมพันธ์ออกมาอย่างมากมาย มีการพัฒนาทฤษฎีทางด้านการประชาสัมพันธ์ การค้นคว้าวิจัย ตลอดจนมีวารสารสำหรับนักประชาสัมพันธ์ แต่นักประชาสัมพันธ์มืออาชีพและสมาคมนักประชาสัมพันธ์แห่งสหรัฐอเมริกา (PRSA) มีความเห็นตรงกันว่าสิ่งสำคัญที่สุด สำหรับนักประชาสัมพันธ์ก็คือ “การทำตัวให้เป็นนักวิชาชีพด้านการประชาสัมพันธ์” ในศาสตร์สาขานี้ นั่นคือ ความเป็นนักวิชาชีพของนักประชาสัมพันธ์ควรมีลักษณะต่อไปนี้

- ความเป็นอิสระ
- ความรับผิดชอบต่อสังคมและผลประโยชน์ของสาธารณชน
- มีความสามารถเป็นที่ประจักษ์และเคารพให้เกียรติต่ออาชีพ

- มีความซื่อสัตย์ต่อมาตรฐานวิชาชีพ และเพื่อนร่วมสาขาวิชาชีพมากกว่ามีความซื่อสัตย์ต่อผู้ว่าจ้างโดยพิจารณาจากกิจกรรมเพื่อการประชาสัมพันธ์ทุกกิจกรรมต้องมีมาตรฐานวิชาชีพ มิใช่ทำเพื่อลูกค้าหรือผู้ว่าจ้าง

กรูนิค (Grunig, 1976) ได้สร้างแบบทดสอบความเป็นนักวิชาชีพของนักประชาสัมพันธ์ โดยวัดค่านิยมในความเป็นนักวิชาชีพ (Professional Practitioner) 4 ด้าน คือ

- ความต้องการที่จะประยุกต์ทักษะพิเศษกับความรู้เข้าด้วยกัน
- ความต้องการเป็นอิสระ
- คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมและให้บริการที่จำเป็นแก่สังคม
- เป็นที่รู้จักของนักประชาสัมพันธ์

นอกจากนี้ กรูนิคยังสร้างแบบทดสอบเพื่อวัดค่านิยมเกี่ยวกับงาน (Careerist) 4 ด้านคือ

- รายได้
- ความมั่นคง
- สถานภาพ
- เป็นที่รู้จักของหัวหน้างาน

ทั้งนี้ในการนำไปสำรวจวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักประชาสัมพันธ์ กรูนิคจะรวมค่านิยมทั้ง 2 แบบเข้าด้วยกัน แล้วดูว่านักประชาสัมพันธ์จะให้คะแนนตนเองกับค่านิยมแบบใดมากกว่า แบบทดสอบค่านิยมในความเป็นนักวิชาชีพของประชาสัมพันธ์ของกรูนิค จึงเป็นแบบทดสอบง่าย ๆ ที่เริ่มมีการคิดทำขึ้นเพื่อทดสอบความเป็นนักวิชาชีพของนักประชาสัมพันธ์

ต่อมาคามรอน แซลลอท และวีเวอร์ - ลาริสซี่ (Cameron, Sallot and Weaver-Lariscy, 1996) ได้พยายามหามาตรฐานในการประเมินความเป็นนักวิชาชีพของนักประชาสัมพันธ์ โดยทำการวิจัยเชิงสำรวจจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักประชาสัมพันธ์ในสหรัฐอเมริกา เพื่อประเมินมาตรฐานความเป็นนักวิชาชีพที่ปรากฏในปัจจุบันโดยการประเมินตัวแปรด้านความเป็นนักวิชาชีพ 24 ตัว ซึ่งได้มาจากการวิจัยวรรณกรรม และสัมภาษณ์เจาะลึกนักประชาสัมพันธ์อีก 60 คน ตัวแปรทั้ง 24 ตัวที่ใช้ประเมินลักษณะความเป็นมืออาชีพทางด้านประชาสัมพันธ์ มี 8 มิติ คือ

- กิจกรรม-ทักษะ-การจัดการเพื่อบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์
- เงินเดือน
- การวิจัย
- บทบาทในหน่วยงาน
- จรรยาบรรณวิชาชีพ
- การศึกษา - ฝึกอบรม
- ความเสมอภาคทางเพศ
- การรับรองฐานะ - ใบอนุญาต

สำหรับตัวประกอบทั้ง 24 ตัวที่คณาจารย์และคณะได้เสนอขึ้นมาเพื่อใช้ในการวัดลักษณะความเป็นนักวิชาชีพของนักประชาสัมพันธ์นั้น ต่อมาได้มีการนำเกณฑ์ดังกล่าวไปใช้งานวิจัยเพื่อการประชาสัมพันธ์อีกหลายครั้งกับกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ตัวประกอบ 24 ตัว ที่ใช้วัดความเป็นนักวิชาชีพของนักประชาสัมพันธ์ มีดังต่อไปนี้

- พื้นฐานการศึกษา
- การศึกษาต่อเนื่อง / การฝึกอบรม
- กลยุทธ์การวิจัยเพื่อการวางแผนรณรงค์
- ทักษะการจัดการ
- จรรยาบรรณสำหรับสื่อมวลชนสัมพันธ์
- จรรยาบรรณสำหรับลูกค้า / นักประชาสัมพันธ์
- การรับรองฐานะ
- กลยุทธ์การวิจัยเพื่อการดำเนินโครงการ
- กลยุทธ์การวิจัยเพื่อประเมินผลโครงการ
- ใบอนุญาต
- รายงานเอกสารด้านการประชาสัมพันธ์ที่เสนอต่อลูกค้า / ผู้ว่าจ้าง
- ทักษะทางเทคนิค - การเขียนและบรรณาธิการ
- ทักษะทางเทคนิค - กราฟฟิคและการผลิต
- ทักษะเรื่องงบประมาณ
- เงินเดือนสำหรับเจ้าหน้าที่งานเทคนิค

- เงินเดือนสำหรับผู้จัดการ
- เงินเดือนสำหรับผู้บริหารระดับสูง
- การจัดการประชาสัมพันธ์เพื่อบรรเทาปัญหาและวัตถุประสงค์
- โอกาสในเรื่องความเสมอภาคทางเพศ
- โอกาสในเรื่องความเสมอภาคด้านเชื้อชาติ
- ตำแหน่งของประชาสัมพันธ์ในแผนภูมิของหน่วยงาน
- ประชาสัมพันธ์อยู่ในกลุ่มมีอำนาจตัดสินใจในระดับสูง
- ประชาสัมพันธ์เป็นผู้สนับสนุนลูกค้า หรือให้ความเห็น
- ประชาสัมพันธ์ควรดำเนินการอย่างไร เช่น เผยแพร่ ให้ข้อมูลข่าวสาร

ประสาน ฯลฯ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาถึงลักษณะความเป็นนักวิชาชีพของนักประชาสัมพันธ์ของนักประชาสัมพันธ์ในประเทศไทย ว่าประกอบด้วยลักษณะสำคัญอะไรบ้าง และมีตัวแปรอะไรที่เกี่ยวข้องอยู่ในลักษณะสำคัญนี้ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แนวทางการศึกษาของคามรอน แชลลอท และวีเวอร์-ลาริชซี่ มาใช้เป็นกรอบแนวคิดเบื้องต้น นอกจากนี้ในการศึกษาถึงความเป็นนักวิชาชีพของนักประชาสัมพันธ์ ควรมีการกล่าวถึงเรื่องคุณสมบัติของนักประชาสัมพันธ์ เนื่องจากคุณสมบัตินั้นถือเป็นพื้นฐานที่สำคัญอย่างยิ่งของวิชาชีพในส่วนต่อไปผู้วิจัยจึงขอเสนอแนวคิดเกี่ยวกับคุณสมบัติของนักประชาสัมพันธ์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับคุณสมบัติของนักประชาสัมพันธ์

2.2.1 ความหมาย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 พิมพ์ครั้งที่ 6, 2539 ได้ให้ความหมายของ "คุณสมบัติ" ว่า หมายถึง คุณความดี ลักษณะประจำตัวซึ่งบุคคลต้องมี ก่อนที่จะได้มาซึ่งสิทธิหรือตำแหน่ง"

และคำว่า "นัก" ว่าหมายถึง "ผู้มีอาชีพในทางนั้น ๆ"

ดังนั้น คุณสมบัติของนักประชาสัมพันธ์ จึงหมายถึง ลักษณะประจำตัว ซึ่งผู้มีอาชีพทางด้านการประชาสัมพันธ์ต้องมี

คุณสมบัติ (Qualifications) เป็นพื้นฐานของวิชาชีพ ในขณะที่บางวิชาชีพต้องการคุณสมบัติอันเป็นพื้นฐานน้อย แต่บางวิชาชีพต้องการคุณสมบัติมากและกว้างขวาง คนส่วนใหญ่ในสังคมมักมีความคิดว่า นักประชาสัมพันธ์ ต้องเป็นหญิงสาวที่มีรูปร่างหน้าตาดีทันสมัย แต่งตัวเก่ง คุยเก่ง มีชื่อปรากฏในคอลัมน์ข่าวสังคมเป็นประจำ ฯลฯ เนื่องจากอาชีพนักประชาสัมพันธ์เป็นอาชีพที่เกี่ยวข้องกับ "คน" หลายระดับชั้นในสังคม และยังมีหน้าที่สำคัญในการเป็นสื่อกลางในการประสานความหลากหลายตลอดจนความต้องการระหว่างหน่วยงานหรือองค์การกับสาธารณชน กลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในระยะยาว ดังนั้นอาชีพนักประชาสัมพันธ์จึงเป็นวิชาชีพหนึ่งซึ่งต้องการคุณสมบัติพื้นฐานของผู้ที่ประกอบอาชีพนี้ค่อนข้างมากและกว้างขวาง

2.2.2 คุณสมบัติของนักประชาสัมพันธ์

คัทลิปและเซ็นเตอร์ (Cutlip and Center, 1964 : 142-144) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของนักประชาสัมพันธ์ที่ดีไว้ดังนี้

- ควรเป็นผู้มีบุคลิกดี เชื่อมมั่นในตัวเอง ยิ้มแย้มแจ่มใส สะอาดเรียบร้อยสามารถทำตัวให้เป็นที่น่าสนใจและน่าชื่นชมของบุคคลทั่วไป

- ควรมีอุปนิสัยดี มีจรรยาบรรณ ซื่อสัตย์ อุดทาน
- มีความเฉลียวฉลาด กระตือรือร้น สนใจในกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม
- มีการศึกษา ประสบการณ์ทางด้านสื่อสารมวลชน หรือการประชาสัมพันธ์
- มีความสามารถในการบริหารงาน

นิวซอมและสกอตต์ (Newsom and Scott อ้างในวิรัช ลภีรัตนกุล, 2540 : 449) เห็นว่า นักประชาสัมพันธ์ควรมีคุณสมบัติต่อไปนี้

- ต้องฟังบ้าง
- มีความเข้าใจดีในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์
  - มีความสามารถในการพูดได้อย่างคล่องแคล่ว แต่ก็ต้องรู้จักว่าเวลาไหน ควรจะ
  - เป็นคนช่างสังเกต เรียนรู้ได้เร็ว และมีความงำดี
  - มีความซื่อตรง และมีความกล้าที่จะกระทำในสิ่งที่ถูกที่ควร
  - มีระเบียบวินัยควบคุมตนเองได้
  - มีความคิดสุขุมรอบคอบ
  - มีความคิดริเริ่มใหม่ ๆ เสมอ
  - คิดและแก้ไขสถานการณ์ในยามฉุกเฉินได้ดี ตัดสินใจได้รวดเร็วในยามวิกฤติ
  - มีความสามารถในการเขียนได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ
  - มีความสามารถในการแยกแยะและจัดระเบียบข่าวสารต่าง ๆ
  - มีความรู้ในการดำเนินงานประชาสัมพันธ์เป็นอย่างดี
  - มีความรู้ทางด้าน จิตวิทยา ปรัชญา การเมืองการปกครอง ฯลฯ
  - มีความสามารถในการจัดระเบียบตนเองและผู้อื่น
  - รู้จักขั้นตอนของการทำงาน
  - มีความสามารถเป็นนักการทูตได้ในบางโอกาส
  - ขอมรับว่าบางครั้งนักประชาสัมพันธ์ก็ต้องทำหน้าที่เป็นครู ผู้สั่งสอนแนะนำ
  - ไม่เห็นด้วยกับฝ่ายบริหารโดยอัตโนมัติ

ลอยด์ (Lloyd อ้างในวิรัช ลภีรัตนกุล, 2540 : 449-450) ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษาประชาสัมพันธ์ได้ระบุถึงคุณสมบัติของนักประชาสัมพันธ์ไว้ดังนี้

- ต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต
- มีความมั่นคงหรือคงเส้นคงวา
- มีความเฉลิวฉลาด
- มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
- มีความสามารถในการเขียน
- มีความสามารถในการพูด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพูดในที่ชุมนุมชน (Public

Speaking)

- มีความรอบรู้กว้างขวาง
- มีคุณธรรมหรือจริยธรรม
- มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น
- มีลักษณะของความเป็นผู้นำ (Leadership)
- มีการตัดสินใจที่ดี
- มีความกล้าที่จะกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง

โนลต์ (Nolte, 1979 : 90-92) ให้ความเห็นเกี่ยวกับคุณสมบัติของนักประชาสัมพันธ์ที่ดีดังต่อไปนี้

- มีความอยากรู้อยากเห็น หมั่นศึกษาค้นคว้าให้เข้าใจถึงลักษณะของประชาชน
- มีความสามารถในชั้นเชิงการพูด
- มีบุคลิกภาพที่น่าประทับใจ
- มีความสนใจและคำนึงถึงส่วนรวม
- ความเป็นกลางไม่มีอคติ ในการพิจารณาตัดสินปัญหา
- มีความศรัทธาอย่างแรงกล้าในการปฏิบัติงาน
- มีความสามารถในการโน้มน้าวจิตใจประชาชน
- มีความซื่อสัตย์ จรรยาบรรณและจริงใจ
- มีไหวพริบ วิจรรณญาณที่ดี
- มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ในการดำเนินงาน
- มีความกล้าในการที่กระทำสิ่งที่ถูกต้อง
- มีความขยันขันแข็ง อดทน และสู้งาน

- มีความรับผิดชอบ
- มีความสุขุมรอบคอบ ทะเยอเขี้ยว ในการดำเนินงาน

เบอร์เนย์ส (Bernays อ้างในวิรัช ลภีรัตนกุล, 2540 : 450-451) บิดาแห่งการประชาสัมพันธ์ยุคใหม่ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของนักประชาสัมพันธ์ไว้ว่า

- ต้องเป็นผู้ที่มีนิสัยรักหรือชอบในอาชีพนี้ หมายความว่า ต้องมีความถนัด หรือชอบในงานหรืออาชีพการประชาสัมพันธ์นี้เป็นทุนเดิม จึงจะช่วยส่งเสริมให้บุคคลผู้นั้นประสบความสำเร็จในอาชีพนี้ อย่างไรก็ตาม การมีนิสัยรักหรือชอบในงานด้านนี้เพียงอย่างเดียวยังไม่เพียงพอ ต้องมีคุณสมบัติข้ออื่น ๆ ควบคู่ประกอบอีกด้วย

- ต้องเป็นคนที่มีความตั้งใจในการทำงานด้านนี้อย่างแน่วแน่จริงจัง หากบุคคลที่มีใจรักหรือชอบในงานด้านนี้แล้ว หากมีคุณสมบัติข้อนี้ประกอบด้วย ก็ย่อมทำให้สมรรถนะยิ่งขึ้น สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพตามความมุ่งหมาย

- ต้องเป็นคนที่มีความสุขุมรอบคอบ เทียงธรรม ปราศจากความลำเอียง (Prejudice) หมายถึงความสามารถในการมองปัญหาต่าง ๆ อย่างรอบคอบและวางตัวเป็นกลางเสมอ คุณสมบัติข้อนี้อาจจะยากแก่การปฏิบัติ แต่หากจะทำจริง ๆ ก็คงไม่เหลือวิสัย

- มีความอยากรู้อยากเห็นและกระตือรือร้นเสมอ นักประชาสัมพันธ์จะต้องมีหูตาไว มีความรอบรู้และทันต่อเหตุการณ์เสมอ มิใช่เฉื่อยชาหรือล่าช้า

- มีความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ซึ่งคุณสมบัติดังกล่าวย่อมจะต้องอาศัยการศึกษาและฝึกฝนวิชาทางด้านสังคมศาสตร์ (Social Sciences) และรู้ซึ่งถึงกลไกของการดำเนินงานประชาสัมพันธ์เป็นอย่างดีด้วย ฉะนั้น การเรียนการสอนในวิชาการประชาสัมพันธ์ จึงควรครอบคลุมถึงวิชาการต่าง ๆ ทางด้านสังคมศาสตร์ เช่น วิชาจิตวิทยา จิตวิทยาสังคม มานุษยวิทยา สังคมวิทยาหรือวิชาสังคมศาสตร์ต่าง ๆ ที่มีหลักทฤษฎีและแนวปฏิบัติซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ได้

สมาคมนักประชาสัมพันธ์แห่งสหรัฐอเมริกา (PRSA) ได้ทำการสำรวจความคิดเห็นของนักประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับคุณสมบัติของนักประชาสัมพันธ์ พบว่าควรมีคุณสมบัติต่อไปนี้ (อ้างในวัฒนา พุทธางกูรานนท์, 2525: 271-272)

- ความสามารถในการเขียน (70%)
- ความชำนาญงานในด้านการประชาสัมพันธ์ (42%)
- ความสามารถในการพูด (30%)
- ความสามารถในทางสร้างสรรค์ (28%)
- ความเฉลียวฉลาดรอบรู้ (28%)
- พื้นฐานความรู้ในศาสตร์ทั่ว ๆ ไป (27%)
- ความสามารถในการวินิจฉัย และตัดสินใจอย่างรอบคอบ (25%)
- ความสามารถในการบริหารองค์กร (11%)

ในส่วนของนักวิชาการไทย ได้กล่าวถึง เรื่อง คุณสมบัติของนักประชาสัมพันธ์ไว้หลายท่านดังต่อไปนี้

ธนวลี บุญถือ (2517 : 21) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของนักประชาสัมพันธ์ว่าควรมีลักษณะดังนี้

- ควรมีพื้นฐานการศึกษาระดับไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี
- มีความรู้ในวิชาการประชาสัมพันธ์เป็นหลัก
- มีความรู้ในวิชาการบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ กฎหมาย การเมือง จิตวิทยา สังคมวิทยา
- มีความรู้ในวิชาศิลปศาสตร์ คือ ความสามารถในการพูด การเขียน เช่น การเขียนข่าว บทความ หนังสือ ได้ตอบ
- มีความรู้ในทางภาษาดี ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เพราะต้องเขียนข่าว บทความ แปลข่าว และติดต่อกับบุคคลต่าง ๆ อยู่เสมอ
- มีประสบการณ์ทางด้านหนังสือพิมพ์ หรือรู้กลไกในการทำงานของนักหนังสือพิมพ์ ตลอดจนสื่อมวลชนต่าง ๆ เพราะความสัมพันธ์กับสื่อมวลชนควรเป็นไปด้วยดี

- มีประสบการณ์อย่างกว้างขวางทุกแขนง เพื่อสามารถเข้ากับบุคคลและหน่วยงานของทั้งเอกชนและรัฐบาลได้ดี

- รู้จักใช้เครื่องมือสื่อสารต่าง ๆ ในการเผยแพร่ข่าวสารต่าง ๆ และเพื่อกิจกรรมด้านประชาสัมพันธ์อื่น ๆ

กองบรรณาธิการนิเทศสาร (2519 : 78-83) ได้ทำการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงของหน่วยงานต่าง ๆ หลายท่านถึงคุณสมบัติของนักประชาสัมพันธ์ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

- นักประชาสัมพันธ์ต้องมีบุคลิกภาพดีคล่องแคล่ว
- สามารถพูดจาติดต่อกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี
- มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
- มีความเข้าใจในกิจการของหน่วยงานที่ตนสังกัดอยู่
- มีจิตวิทยาไหวพริบดี
- มีมนุษยสัมพันธ์ดี
- มีความรู้ทางภาษาดี
- เป็นผู้ที่มีความกว้างขวางในวงการสื่อมวลชน
- มีความสามารถในการทำวิจัย การเขียนข่าว และการติดต่อสื่อสารในรูปแบบ

ต่าง ๆ

เสนีย์ แดงวัง (2527 : 160-164) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของนักประชาสัมพันธ์ที่ดีว่าควรมีลักษณะดังนี้

- ควรเป็นผู้ที่ได้ศึกษาทางสื่อสารมวลชนและการประชาสัมพันธ์มาอย่างเพียงพอ
- มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานด้านสื่อมวลชน หรือเคยผ่านงานด้านหนังสือพิมพ์มา
- มีทักษะในการติดต่อสื่อสาร (Communication Skills) คือความสามารถในการเขียน การพูด การจูงใจเผยแพร่ด้วยเครื่องมือสื่อสาร
- มีความรู้ในเรื่องประชาคมติ และศาสตร์ด้านต่าง ๆ
- มีความคิด มีจินตนาการ

- มีความรักและเชื่อมั่นในงานประชาสัมพันธ์
- มีความสามารถในการวางแผน การดำเนินงาน และความคิดสร้างสรรค์
- มีความสามารถในการจัดกิจกรรมด้านการประชาสัมพันธ์
- มีความสามารถในการใช้ภาษา ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน
- สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดี
- มีความอดทน และอดกลั้น ต่อสภาวะต่าง ๆ ได้ดียิ่ง
- ค้นคว้าหาความรู้ และสนใจเรื่องรอบด้านอยู่เสมอ
- มีเวลาให้กับงานได้เสมอตลอดเวลา
- ไม่หนีงาน มีความรับผิดชอบ
- มีความสามารถในการประเมินสถานการณ์ล่วงหน้าเพื่อให้คำแนะนำแก่ฝ่าย

บริหาร

- มีมนุษยสัมพันธ์ดี
- มีความกระตือรือร้นเสมอ
- มีความซื่อสัตย์และจงรักภักดีต่อหน่วยงาน

ช้อยันท์ นันทพันธ์ (2536 : 36-38) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของ นักประชาสัมพันธ์ มืออาชีพไว้ 8 ประการ คือ

- ความรู้และประสบการณ์ ความเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านสื่อมวลชนและการประชาสัมพันธ์ มีความรู้ความสามารถในการติดต่อสื่อสาร เช่น การเขียน การพูด การสนทนาติดต่อกับบุคคล การจูงใจเผยแพร่ด้วยเครื่องสื่อสาร รวมทั้งการเข้าสมาคม ขณะเดียวกัน ควรมีความรู้เรื่องประชาคมติ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การบริหาร การจัดระเบียบหรือจัดหน่วยงาน และมีมนุษยสัมพันธ์ เป็นต้น

นอกจากนี้ควรเป็นผู้ที่มีความคิดที่ไม่หยุดนิ่ง มีจินตนาการ มีสามัญสำนึกด้วยเหตุผล มีทัศนคติเชื่อมั่นและเข้าใจงานประชาสัมพันธ์

- ด้านความสามารถ ควรมีความสามารถในการวางแผนการดำเนินงาน มองปัญหาได้อย่างทะลุปรุโปร่งและทั่วถึง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ และที่จะขาดเสียไม่ได้

ก็คือ เป็นผู้ที่มีความสามารถในการใช้ภาษา ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน การตรวจแก้บทความ มีความคล่องแคล่วและละเอียดอ่อนในการติดต่อ สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ และวางงานสังคมเข้ากับคนอื่นได้ เข้าใจผู้อื่นและทำให้ผู้อื่นเข้าใจหน่วยงานและตนเอง

- ศึกษาค้นคว้า เพื่อหาความก้าวหน้าในวิชาชีพอยู่เสมอ ทำงานอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย พร้อมทั้งทำงานอันจำเป็นและนำเบื่องานอยู่ตลอดเวลา

- เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ ไม่ทิ้งงานหรือหนีกงาน เป็นที่ไว้วางใจได้ในเรื่องการตรงต่อเวลาและการนัดหมาย

- ความสามารถประเมินสถานการณ์ล่วงหน้า ให้คำแนะนำ เขียนรายงานให้ฝ่ายบริหารรับรู้อะไรและแก้ไข

- ด้านบุคลิกภาพ นักประชาสัมพันธ์ต้องพร้อมเสมอที่จะติดต่อกับประชาชน เข้ากับคนอื่นได้เสมอ รักงานบริการและชอบบริการผู้อื่น มีความกระตือรือร้นอยู่เสมอ ไม่เสื่อมคลาย

- มีหน้าตาเข้มแข็งแจ่มใส ร่าเริง เบิกบาน และมีอารมณ์ขัน มีความสุภาพเรียบร้อยและมีมารยาท ซึ่งรวมไปถึงการแต่งกายเรียบร้อย สะอาดและมีรสนิยมดี รวมทั้งกิริยาท่าทางและการใช้คำพูดด้วย

- เป็นผู้ที่มีเกียรติ ได้แก่ ตรงเวลา รักษาคำพูด มีสัจจะ มีความจริงใจ ยุติธรรม ปราศจากอคติ สุขุมรอบคอบ นอกจากนี้ ยังเป็นผู้ที่มีสุขภาพดี แข็งแรง อดทนต่อภาวะต่าง ๆ ได้ หากมีท่าทางสง่าผ่าเผยด้วยก็จะเป็นส่วนประกอบที่ดียิ่งขึ้น มีความซื่อสัตย์และจงรักภักดีต่อหน่วยงานที่ตนได้ปฏิบัติอยู่ ขณะเดียวกันนักประชาสัมพันธ์ต้องเป็นผู้มีจริยธรรมและมีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม

ลักษณะนิสัยและคุณสมบัติอย่างอื่นที่นักประชาสัมพันธ์ต้องมีการเสริมสร้างให้มีขึ้น เช่น ความอดากรู้จักเห็น ความมีชั้นเชิงทางการพูดมีความสนใจผู้อื่น มีความเป็นกลางไม่มีอคติ มีความศรัทธาอย่างแรงกล้า มีความสามารถในการโน้มน้าวใจ มีไหวพริบ และมีความสุขุมรอบคอบ

อย่างไรก็ตาม คุณสมบัติดังกล่าวนี้ นับว่าเป็นการยากมากที่จะค้นหาบุคคลผู้มีความสามารถและมีคุณสมบัติอย่างครบถ้วน แต่นักประชาสัมพันธ์ก็ไม่จำเป็นต้องมีคุณสมบัติทั้งหมดครบถ้วนแต่ควรพยายามแสวงหาความรู้และประสบการณ์ของตนเองอยู่เสมอเท่าที่จะทำได้

ระเด่น ทักษณา (อ้างในบุญเกื้อ ควรหาเวช, 2537: 65) ได้บัญญัติคุณสมบัติของนักประชาสัมพันธ์เอาไว้ 10 ประการ คือ

- เป็นผู้พร้อมที่จะพูดคุยหรือคบกับคนทั่วไป
- เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์
- เป็นผู้มีความเสมอต้นเสมอปลาย
- เป็นผู้มีความอดทนและหนักแน่นต่อการโต้แย้ง
- เป็นผู้ที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพการณ์ต่าง ๆ ได้ดี
- เป็นผู้ที่รักดีต่อสถาบันที่เราทำงานอยู่
- เป็นผู้ที่มีความรู้ด้านประชาสัมพันธ์และความรอบรู้รอบตัวอย่างกว้างขวาง
- เป็นผู้ที่พูดเป็น
- เป็นผู้ที่ทำงานอย่างมีระบบและแผนงาน
- เป็นผู้มีความรับผิดชอบ

นอกจากนี้ นักประชาสัมพันธ์ที่ดีควรจะสามารถในด้านต่าง ๆ ดังนี้ด้วย

- ความสามารถในการเขียน
- การผลิตเอกสาร
- ทำข้อความออกเผยแพร่ทางสื่อประเภทต่าง ๆ ได้เหมาะสม
- ทำการโฆษณาเผยแพร่ด้วยกิจกรรมต่าง ๆ
- การวางแผนและเผยแพร่
- ความสามารถในด้านเทคนิคการโฆษณาเผยแพร่

พ.อ. สมชาย หิรัญกิจ (2531: 11-12) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับคุณสมบัติของนัก
ประชาสัมพันธ์ที่นักบริหารแสวงหาดังต่อไปนี้

- มีความเข้าใจในภารกิจและการดำเนินงานขององค์กรทุกชั้นตอนโดยละเอียด
และอย่างถูกต้อง นับตั้งแต่วัตถุประสงค์เป้าหมายขององค์กร นโยบายการดำเนินงาน แผนงานและ
โครงการ ผลการดำเนินงาน รวมทั้งปัญหาอุปสรรคที่เผชิญอยู่อย่างชัดเจนเพื่อที่จะสามารถถ่ายทอด
และเผยแพร่ข่าวสารข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ได้ต่อไปอย่างถูกต้องทันทั่วถึง

- มีความคิดริเริ่ม พร้อมทั้งจะเผยแพร่ข่าวสาร ข้อเท็จจริง หรือทำการประชา
สัมพันธ์ออกไปในจังหวะและโอกาสที่เหมาะสม โดยไม่ต้องรอแต่เพียงรับคำสั่งให้ปฏิบัติ นอก
จากนั้นจะต้องมีความคืบหน้า หูตากว้างขวาง โดยการแสวงหาข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้
ประโยชน์ในการประชาสัมพันธ์ให้แก่องค์กรให้มากที่สุด

- มีความใกล้ชิดกับผู้บริหาร โดยต้องคอยติดตามเพื่อรับทราบความเคลื่อนไหว
ในการตัดสินใจและการดำเนินงานของผู้บริหารตลอดเวลา ทำตนเป็นที่ปรึกษาที่ดี และเป็น
ผู้รู้ใจผู้บริหารให้มากที่สุด เพื่อที่จะสามารถพูดแทนผู้บริหาร ได้โดยถูกต้องทันทั่วถึงในทุกโอกาส

- มีมนุษยสัมพันธ์ดี โดยเป็นผู้มีอิทธิพล กริยามารยาท การวางตัวและบุคลิก
ลักษณะที่น่าคบหา มีความจริงใจในการคบหาสมาคมกับผู้อื่น การเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีย่อม
สร้างความศรัทธาให้บังเกิดแก่ผู้อื่น อันจะส่งผลให้การประชาสัมพันธ์ให้แก่องค์กรมี
ประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในที่สุด

- มีความจริงใจต่อผู้บังคับบัญชาหรือผู้บริหาร โดยมีความรับผิดชอบที่จะช่วยแก้
ปัญหาที่ผู้บริหารเผชิญอยู่ด้วยความตั้งใจและจริงใจ ในบางโอกาสก็อาจจะต้องก้าวออกมารับหน้า
แทนผู้บริหารอย่างเต็มตัว โดยไม่หลบเลี่ยงเอาตัวรอดจากปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นไปเสีย

- มีความขยันอดทน เสียสละ นักประชาสัมพันธ์ที่ดีต้องมีความรับผิดชอบต่อ
งานตลอดยี่สิบสี่ชั่วโมง ไม่ใช่จะรับผิดชอบเพียงในวันเวลาราชการเท่านั้น เมื่อหมดเวลาแล้วก็
รีบกลับ แต่ในยามที่จำเป็น นักประชาสัมพันธ์อาจจะต้องอยู่รับรองแขกจนดึกดื่น อาจจะต้องทำ

งานในวันหยุดราชการ ต้องมีความขยันอดทนเพื่อความสำเร็จของงาน นักประชาสัมพันธ์จะต้องอดทนต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ และอดทนที่จะติดตามให้คำชี้แจงแก่ผู้เกี่ยวข้องซ้ำแล้วซ้ำเล่า จนกว่าการประชาสัมพันธ์จะสำเร็จผลตามที่ต้องการ

- มีการดำเนินงานในลักษณะประหยัด โดยรู้จักการใช้สื่อและวิธีการที่จะเป็นประโยชน์สูงสุด แต่เสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด ทั้งนี้เพื่อประหยัดงบประมาณรายจ่ายด้านการประชาสัมพันธ์ให้แก่องค์กรเท่าที่จะทำได้

- ชอบการใฝ่หาความรู้เพิ่มเติม นักประชาสัมพันธ์ที่ดีควรต้องใฝ่หาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอทั้งด้านความรู้ในวิชาชีพการประชาสัมพันธ์อันเป็นหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงและความรู้รอบตัวในด้านอื่น ๆ ทั้งนี้เพื่อจะได้นำความรู้ใหม่ ๆ เหล่านั้นมาปรับปรุงงานประชาสัมพันธ์ให้มีประสิทธิภาพและทันสมัยยิ่งขึ้น การศึกษาหาความรู้ในด้านอื่น ๆ เพิ่มเติม ก็จะทำให้คนเป็นผู้มีความรอบรู้กว้างขวางขึ้น มีความพร้อมที่จะพูดคุยกับแขกในระดับชั้นต่าง ๆ ได้อย่างน่าสนใจ และเพิ่มความศรัทธาให้แก่แขกได้มากขึ้น

- ไม่มุ่งประชาสัมพันธ์ตนเองมากกว่าการประชาสัมพันธ์หน่วยงาน นักประชาสัมพันธ์ที่ดีต้องมีสำนึกในความรับผิดชอบต่อตนเองจะต้องมีต่อองค์กรอย่างเต็มที่ โดยต้องทุ่มเทสติปัญญาความคิด เวลา และกำลังกายกำลังใจทั้งหมดให้แก่งานอย่างจริงจัง ไม่เป็นผู้ทำงานแบบฉาบฉวย และคอยจ้องแต่โอกาสที่จะทำงานเพื่อตนเอง หรือมุ่งจะประชาสัมพันธ์ให้แก่ตนเองมากกว่าหน่วยงาน

วิจิตร อวระกุล (2539 : 240-243) กล่าวถึงคุณสมบัติของนักประชาสัมพันธ์โดยละเอียดว่า นักประชาสัมพันธ์ควรมีคุณสมบัติหลัก ๆ 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านความสามารถ และด้านบุคลิกภาพ โดยแต่ละด้านมีรายละเอียดดังนี้

ด้านความรู้

- ควรเป็นผู้ที่ได้ศึกษามาทางสาขาสื่อสารมวลชนและการประชาสัมพันธ์ หรือ ได้ศึกษาหรืออบรมเรียนรู้กลไกในเรื่องของการประชาสัมพันธ์มาอย่างดีพอ บางประเทศใช้ผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปจากสถาบันที่มีเชื่อถือได้ เป็นผู้รับผิดชอบสูงกว่าระดับ ปานกลาง และมีนิสัยตลอดจนความแน่วแน่ในวิชาชีพนี้ การใช้ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจอย่าง ผิดเพี้ยน จะทำให้การดำเนินการผิดพลาดเป็นอันตราช ไม่ถูกหลักการ จะไม่ได้ผล เป็นผลเสียหาย มากกว่าผลดี

- มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานด้านสื่อมวลชน หรือเคยผ่านงานด้านหนังสือพิมพ์ หรือทำงานด้านสื่อมวลชนมาก่อน ก็จะมีส่วนช่วยได้มาก

- มีทักษะในการติดต่อ (Communication Skills) คือมีความรู้ความสามารถในการติดต่อสื่อสาร เช่น การเขียน การพูด การสนทนา ติดต่อกับบุคคล การจูงใจเผยแพร่ด้วยเครื่องมือสื่อสาร รวมทั้งการเข้าสมาคม ฯลฯ ด้วย

- มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชามติ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การบริหาร การจัดระเบียบหรือจัดหน่วยงาน มนุษยสัมพันธ์ ฯลฯ เป็นต้น

- มีความคิดที่ไม่หยุดนิ่ง มีความคิด (Idea) ใหม่ ๆ มีจินตนาการ มีสามัญสำนึก ด้วยเหตุด้วยผล

- มีทัศนคติที่ดี เชื่อมั่น และเข้าใจงานประชาสัมพันธ์

- มีความรู้และสนใจงานด้านศิลปะ

ด้านความสามารถ

การฝึกฝนทางวิชาการอย่างเดียวนั้นไม่สามารถประกันความสำเร็จในอาชีพการ
 ประชาสัมพันธ์ ต้องอาศัยการฝึกทำงานจริง หรือมีการปฏิบัติการภาคสนามด้วย นักประชา
 สัมพันธ์จึงต้องมีความชำนาญ ความสามารถดังนี้คือ

- มีความสามารถในการวางแผนงาน การดำเนินงาน มองปัญหาต่าง ๆ ได้อย่าง
 ทะลุปรุโปร่งและทั่วถึง มีความคิดสร้างสรรค์ริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ และด้วยความฉับพลัน
- มีความสามารถในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการประชา
 สัมพันธ์ได้ดี มีความรวดเร็ว เชื่อมมั่นในการทำงาน แม่นยำและรวดเร็วในการตัดสินใจ
- มีความสามารถในการใช้ภาษา ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน การตรวจแก้บท
 ความมีความแพรวพราวละเอียดอ่อน รสนิยมดีในการติดต่อ โศขใช้คำพูด หนังสือและการ
 แสดงออก ความสามารถในการพูด ในที่ประชุมและในที่สาธารณะ
- สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ของวงงานและสังคม เข้ากับคนอื่น
 ได้ดี สามารถขอความร่วมมือจากบุคคลต่าง ๆ ได้เสมอ มีเขว่นปัญญา ไหวพริบ มีความรู้เกี่ยวกับ
 ศิลปะการสร้างคามเชื่อถือและขงใจ
- มีความสามารถที่จะเข้าใจผู้อื่น และทำให้ผู้อื่นเข้าใจหน่วยงานและตนเอง มี
 ความรู้ความเข้าใจ ความคิดเห็นของผู้อื่น สถานการณ์และบุคคล อันทำให้เกิดความอดทน อดกลั้น
 ต่อภาวะต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น
- ศึกษาค้นคว้าความก้าวหน้าในวิชาชีพและอื่น ๆ อยู่เสมอ นำหลักวิชามาใช้แก้
 ปัญหาทางอยู่เป็นจริง ศึกษาอบรมรู้สนใจความเป็นไปของหน่วยงาน ฝึกหัดคนให้ไวต่อข่าวสาร
 ความเคลื่อนไหวของหน่วยงานที่ปรากฏอยู่ในวงสังคม สื่อมวลชน วิทศุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์
 ฯลฯ

- เป็นผู้ทำงานอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย พร้อมทั้งจะทำงานอันจำเป็นหน้ามือ อยู่อุดดอดเวลา และอดทนต่อสภาวะที่ไม่สะดวกสบายต่าง ๆ ได้ เพราะงานประชาสัมพันธ์มักจะมี ปัญหาให้ต้องดำเนินการประชาสัมพันธ์ได้ตลอด 24 ชั่วโมง หรืออาจกล่าวได้ว่าตลอดเวลาของ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น นักประชาสัมพันธ์ต้องดำเนินการทันทีที่เกิดเหตุการณ์ขึ้น อาจเป็นการแถลง ข่าว ออกข่าว ก่อนที่จะเกิดข่าวถือหรือเสนอข่าวผิดพลาด ทำให้เกิดความเสียหายแก่หน่วยงาน

- เป็นผู้มีความรับผิดชอบไม่ทิ้งงานหรือหนีงาน ไว้วางใจได้ในเรื่องการตรงต่อ เวลา งานและการนัดหมาย เพราะงานประชาสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับประชาชนหรือกลุ่มชน การพลาด ต่อการนัดหมายย่อมเป็นอันตรายอย่างยิ่ง

- ความสามารถในการประเมินสถานการณ์ล่วงหน้า ให้คำแนะนำ เขียนรายงาน ให้ฝ่ายบริหารรับรู้และแก้ไข

บุคลิกภาพ

- มีลักษณะที่พร้อมที่จะติดต่อกับประชาชน มีทักษะในการติดต่อ ขอบคอบหา กับบุคคลทั่วไป และลักษณะของการติดต่อสมาคมนั้น ต้องเป็นที่ชอบพอและถูกอัธยาศัยของคน ทั่วไปด้วย คือ เข้ากับคนอื่นได้เสมอ มีบุคลิกที่เป็นมิตร

- รักษานบริการและขอบบริการผู้อื่น โอบอ้อมอารี ไม่ถือตัว หรือวางตัวสูงจน เกินไป

- เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี

- เป็นผู้มีความกระตือรือร้นอยู่เสมอทำงานรวดเร็วระดับกระฉูด

- หน้าตาเข้มแข็งมีสีหน้าแจ่มใส และมีความร่าเริง

- มีความสุภาพเรียบร้อยและมีมารยาท ซึ่งรวมไปถึงการแต่งกายเรียบร้อย สะอาด มีรสนิยมดี กิริยาท่าทางและการใช้คำพูดด้วย

- เป็นผู้ที่มีเกียรติ (ตรงเวลา รักษาคำพูด สัจจะ ฯลฯ) มีความจริงใจ ยุติธรรม ปราศจากอคติ สุขุมรอบคอบ

- เป็นผู้ที่มีสุขภาพดีแข็งแรง จิตใจเข้มแข็ง อดทนต่อภาวะและวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ได้ดี หากมีท่าทางสง่าผ่าเผยด้วยก็จะเป็นส่วนประกอบที่ดียิ่งขึ้น

- มีความซื่อสัตย์และจงรักภักดีต่อหน่วยงานที่ตนได้ปฏิบัติอยู่

อย่างไรก็ตาม วิจิตร อวระกุล ได้กล่าวว่า คุณสมบัติทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น ก่อนข้างเป็นไปได้อยากในโลกของความเป็นจริง จึงได้สรุปเฉพาะคุณสมบัติสำคัญของนักประชาสัมพันธ์ไว้ 7 ประการดังนี้

- มีความรู้ความเข้าใจ ความสามารถในเรื่องกลไกการประชาสัมพันธ์เป็นอย่างดี

- มีความรับผิดชอบต่องานประชาสัมพันธ์ ไม่หลีกเลี่ยงเมื่อเกิดวิกฤตการณ์อันมีความสำคัญเกี่ยวข้องกับความมุ่งหมาย นโยบาย ตลอดจนเสถียรภาพของหน่วยงาน

- สามารถวางแผนให้คำแนะนำในการดำเนินนโยบายประชาสัมพันธ์แก่ผู้บริหาร ใ้สอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงาน

- มีความคิดริเริ่ม ตัดสินใจได้ฉับพลันและถูกต้องเป็นส่วนมาก

- มีความรู้ความเข้าใจลักษณะงาน สภาพแวดล้อม ตลอดจนบุคคลทุกระดับของหน่วยงานและสังคม

- มีความสามารถเข้าใจในการใช้เทคนิคในการประชาสัมพันธ์ โดยเฉพาะการเขียนข่าว บทความ สุนทรพจน์ แถลงการณ์ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ

- มีมนุษยสัมพันธ์ดี เข้ากับผู้อื่นได้ทั้งภายในและภายนอกหน่วยงานได้เสมอ การศึกษาอบรมฝึกฝนตนเองในข้อบกพร่องต่าง ๆ อยู่เสมอ ย่อมทำให้มีคุณสมบัติครบถ้วนได้

ในขณะที่ วิรัช ลิขิตรัตนกุล (2540: 455-456) ได้สรุปคุณสมบัติของนักประชาสัมพันธ์ที่ควรมี 10 ประการคือ

- นักประชาสัมพันธ์ จะต้องเป็นผู้ที่มีสามัญสำนึกและเป็นผู้ที่มีเหตุผล รู้ว่าสิ่งใดควรทำหรือไม่ควรทำ หรืออีกนัยหนึ่ง ก็คือ การรู้จักกาลเทศะ และความเหมาะสมนั่นเอง

- นักประชาสัมพันธ์ จะต้องเป็นผู้ที่มีการตัดสินใจเป็นอย่างดี คิดและแก้ไขปัญหาสถานการณ์ในยามฉุกเฉินได้ดี มีความกล้าตัดสินใจ และตัดสินใจได้รวดเร็วฉับพลันในยามวิกฤติ

- นักประชาสัมพันธ์ จะต้องเป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความคิดแปลกใหม่ที่มีเหตุผล เหมาะสมถูกต้อง และสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินการประชาสัมพันธ์

- นักประชาสัมพันธ์ จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในการอาชีพการประชาสัมพันธ์จะต้องรู้ถึงหลักการและปรัชญาแห่งการประชาสัมพันธ์ รวมทั้งความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเรื่องการทำงานภายในหน่วยงานหรือองค์การของคน นักประชาสัมพันธ์ที่ดีจะต้องใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ เพื่อให้ทันโลกทันเหตุการณ์

- นักประชาสัมพันธ์ จะต้องมีความเข้าใจในความคิดเห็นและพฤติกรรมของผู้อื่นรวมทั้งจะต้องมีความเห็นอกเห็นใจ (Sympathy) ต่อผู้อื่นด้วย

- นักประชาสัมพันธ์ จะต้องเป็นผู้ที่มีความอดทนหนักแน่น การทำงานประชาสัมพันธ์นั้น บ่อยครั้งที่นักประชาสัมพันธ์จะต้องอดทนและอดกลั้นต่อสิ่งต่าง ๆ หลายสิ่งทั้งปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ทั้งจากประชาชนและผู้บริหาร ฉะนั้นนักประชาสัมพันธ์จะต้องเป็นคนหนักแน่นและอดทนต่อสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ได้โดยไม่มีข้อสงสัยจะช่วยให้งานประสบความสำเร็จ

ต้นฉบับไม่มีหน้า 37 - 42

NO PAGES 37 - 42 IN ORIGINAL

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของนักประชาสัมพันธ์

2.3.1 ความหมาย

ก่อนที่จะกล่าวถึงรายละเอียดของแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของนักประชาสัมพันธ์ ผู้วิจัยขอแนะนำนิยามความหมายของคำว่า “บทบาท” (Role) ตามที่บรูซ เจ บิดเดิล (Bruce J. Biddle, 1979) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า “บทบาท คือ พฤติกรรมอันเป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลในบริบทหนึ่ง ๆ” นิยามข้างต้นประกอบด้วยคำสำคัญ 4 คำ คือ พฤติกรรม (Behavior) บุคคล (Person) บริบท (Context) และลักษณะเฉพาะ (Characteristics) ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

- บทบาทเป็นพฤติกรรม

จากนิยามของบทบาทในข้างต้น พฤติกรรมในที่นี้คือ พฤติกรรมที่แสดงออกหรือการกระทำ (Performances) ที่สามารถสังเกตเห็นได้และมีลักษณะเฉพาะ เช่น ลักษณะการแต่งกาย การใส่เครื่องแบบ ลักษณะงานที่ทำ เช่นบทบาทของตำรวจ คือ การใส่เครื่องแบบตำรวจ จับผู้ร้าย ดูแลการจราจร อำนาจความสะดวกแก่ประชาชน เป็นต้น

- บทบาทกระทำโดยบุคคล

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า แนวคิดของบทบาทนั้นจำกัดเฉพาะบทบาทของมนุษย์เท่านั้น เมื่อกล่าวถึงบทบาทเรามักจะกล่าวถึงกลุ่มบุคคลใดกลุ่มบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ อย่างไรก็ตามแนวคิดเรื่องบทบาทสามารถใช้กับบุคคลคนเดียวจนครอบคลุมถึงมนุษย์ทั้งหมด

- บทบาทมักถูกจำกัดโดยบริบท

บทบาทของบุคคลมักถูกจำกัดโดยบริบทเฉพาะและจะไม่กล่าวถึงพฤติกรรมทั้งหมดของบุคคลตลอด 24 ชั่วโมง หรือ 365 วันที่ศึกษา เพื่อต้องการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องใดจะจำกัดบริบทเฉพาะเรื่องที่ต้องการศึกษา มีข้อสังเกตว่าเรามักศึกษาบทบาทของบุคคลในบริบทที่กว้างมากกว่าบริบทที่แคบ

- บทบาทมีลักษณะเฉพาะ

บทบาทประกอบด้วยพฤติกรรมที่มีลักษณะเฉพาะของบุคคลกลุ่มหนึ่ง ในบริบทหนึ่งซึ่งลักษณะเฉพาะของบุคคลกลุ่มนี้มีความแตกต่างจากบุคคลกลุ่มอื่นและเป็นลักษณะที่เราต้องการศึกษา

ในที่นี้ผู้วิจัยได้จำกัดลักษณะเฉพาะและบริบทที่ต้องการศึกษาในครั้งนี้ คือ ต้องการศึกษารoles บทบาทของนักประชาสัมพันธ์ในประเทศไทยในบริบทของงานประชาสัมพันธ์ที่รับผิดชอบ มีนักวิชาการต่างประเทศหลายท่านที่ให้ความสนใจศึกษา บทบาทของนักประชาสัมพันธ์จึงมีพัฒนาการในการศึกษาเรื่องดังกล่าวต่อไปนี้

2.3.2 บทบาทของนักประชาสัมพันธ์

ในเรื่องบทบาทของนักประชาสัมพันธ์นั้น มีงานวิจัยเริ่มต้นในสหรัฐอเมริกา ปี ค.ศ. 1979 โดย บรูมและสมิธ (Broom and Smith, 1979) พบว่านักประชาสัมพันธ์มีบทบาทที่แตกต่างกัน 2 บทบาท คือ

- บทบาทผู้จัดการ (Manager Role)
- บทบาทเจ้าหน้าที่งานเทคนิค (Technician Role)

บทบาทผู้จัดการที่อาชารยา (Acharya, 1985) และ กรูนิก (Grunig, 1992) ได้ให้นิยามไว้ว่า บทบาทผู้จัดการนั้นมีความเกี่ยวข้องกับองค์การตัดสินใจในเรื่องราวต่าง ๆ ในหน่วยงานที่นักประชาสัมพันธ์สังกัดอยู่ นักประชาสัมพันธ์ที่มีบทบาทผู้จัดการเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการกำหนดนโยบายและดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อความสำเร็จของหน่วยงานหรือองค์การ นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับการทำสัญญากับหน่วยงานภายนอกและการตัดสินใจในระยะยาวมากกว่าการแก้ปัญหาในระยะสั้น รวมถึงการคาดคะเน วิเคราะห์ และตีความหมายประชามติ ทักษะ และประเด็นต่าง ๆ ที่อาจมีผลกระทบกับการดำเนินงานของหน่วยงานหรือองค์การ นอกจากนี้ นักประชาสัมพันธ์ที่มีบทบาทผู้จัดการยังต้องทำการวิจัย และประเมินผลเพื่อทราบผลกระทบจากการดำเนินงานของหน่วยงานหรือองค์การอย่างต่อเนื่อง ทั้งยังมีส่วนสำคัญในการกำหนดวัตถุประสงค์ปรัชญาของหน่วยงาน ตลอดจนกระบวนการในการกำหนดงบประมาณ

สำหรับบทบาทเจ้าหน้าที่งานเทคนิค นั้น มีบทบาทตรงข้ามกับบทบาทผู้จัดการ กล่าวคือ มีบทบาทอยู่ในหน่วยงานหรือองค์การ การตัดสินใจเกี่ยวกับงานมักเป็นเรื่องเฉพาะภายในฝ่ายประชาสัมพันธ์ งานส่วนใหญ่เป็นงานประจำ ปฏิบัติงานในระดับต่ำ และรับผิดชอบเกี่ยวกับอุปกรณ์การสื่อสารระดับต่ำ แต่การตัดสินใจมักกระทำโดยผู้อื่น ดังนั้นงานส่วนใหญ่ของนักประชาสัมพันธ์ที่มีบทบาทเจ้าหน้าที่เทคนิคจึงเป็นงานบริการ เช่น งานเขียน บรรณาธิกรณ์ ถ่ายภาพ ติดต่อกับมวลชน ผิดเอกสารเผยแพร่ นักประชาสัมพันธ์ที่มีบทบาทเจ้าหน้าที่งานเทคนิคจะไม่มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจใด ๆ ในระดับบริหาร

อาลานาซี (Alanazi, 1993) ได้นำทฤษฎีของบรูมและโคซิเออร์ มาศึกษาวิจัยนักประชาสัมพันธ์ในประเทศซาอุดีอาระเบีย ที่เป็นข้าราชการประจำกระทรวงและองค์การต่างๆ ของรัฐพบว่า เมื่อใช้สถิติการวิเคราะห์ตัวประกอบศึกษาพบว่า นักประชาสัมพันธ์มีอยู่ 2 บทบาทใหญ่ๆ คือ บทบาทผู้จัดการ (ให้คำแนะนำปรึกษา-ตัดสินใจ) และบทบาทเจ้าหน้าที่งานเทคนิค (ผลิตสื่อ) ทั้งนี้พบว่าระดับในการทำงานของนักประชาสัมพันธ์มีความสัมพันธ์กับบทบาทของนักประชาสัมพันธ์

กัทธ (Guth, 1995) ได้นำเสนอรายละเอียดในงานที่นักประชาสัมพันธ์ผู้ที่มีบทบาทผู้จัดการ กับนักประชาสัมพันธ์ผู้ที่มีบทบาทเจ้าหน้าที่เทคนิครับผิดชอบดังนี้

- งานที่นักประชาสัมพันธ์ผู้ที่มีบทบาทผู้จัดการรับผิดชอบ
  - จัดการข่าวที่สื่อต้องการ
  - เตรียมงบประมาณด้านการประชาสัมพันธ์
  - รายงานโดยตรงต่อผู้บริหารสูงสุดของหน่วยงานหรือองค์การ
  - มีส่วนร่วมในการทำวิจัย
  - ทำสัญญากับหน่วยงานภายนอก
  - มีส่วนร่วมในการวางแผน
  - กล่าวสุนทรพจน์ต่อสาธารณชน
  - ดูแลควบคุมเจ้าหน้าที่
  - ให้คำปรึกษาในเรื่องที่เกี่ยวเนื่องกับการประชาสัมพันธ์
  - เป็นโฆษกของหน่วยงานหรือองค์การ

- ดำเนินงานด้านการตลาด / การสำรวจความคิดเห็น
  - เป็นตัวแทนของผู้บริหาร ในงานชุมชน พบปะ
  - สรุปเรื่องสำคัญนำเสนอต่อผู้บริหารสูงสุด
  - พัฒนานโยบายของหน่วยงานหรือองค์การ
  - ร่างแถลงนโยบาย / สุนทรพจน์
  - สนองนโยบายของผู้บริหารสูงสุด
  - มีห้องทำงานส่วนตัว
  - มีการศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต
  - ทำงานในวันหยุดสุดสัปดาห์ เวลากลางคืน / หรือวันหยุดเทศกาล
  - มีประสบการณ์ทำงานด้านประชาสัมพันธ์
- งานที่นักประชาสัมพันธ์ผู้มีบทบาทเจ้าหน้าที่งานเทคนิครับผิดชอบ
- เขียนข่าวแจก
  - เขียน / ออกแบบ
  - เป็นช่างภาพ
  - มีการตรวจรับรองงานจากหัวหน้า
  - เขียนตามคำบอก
  - พิมพ์งานเอง
  - พิมพ์งานให้ผู้อื่น
  - ได้รับค่าจ้างรายชั่วโมง
  - ไม่ถูกละเลยงานนอกเวลาพิเศษนโยบาย

บรูม (Broom, 1986) ได้เสนอบทบาทของนักประชาสัมพันธ์ว่ามี 4 บทบาท และแต่ละบทบาทก็มีแบบแผนของพฤติกรรมแตกต่างกันออกไป นักประชาสัมพันธ์คนหนึ่งอาจมีมากกว่า 1 บทบาท หรืออาจมีบทบาทเดียวที่เด่นที่สุดก็ได้ บทบาทของนักประชาสัมพันธ์มีดังนี้

- **ผู้เชี่ยวชาญชี้แนะ / ผู้จัดการ (The Expert Prescriber / Manager)**

นักประชาสัมพันธ์ที่มีบทบาทเป็นผู้เชี่ยวชาญชี้แนะหรือผู้จัดการนี้รับผิดชอบเกี่ยวข้องกับวางแผนงานต่าง ๆ ทางด้านการประชาสัมพันธ์ เช่น การวิเคราะห์ปัญหาด้านการประชาสัมพันธ์ ตลอด

ถึงการเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาดัง ๑ ในหน่วยงาน นักประชาสัมพันธ์ที่มีบทบาทเป็นผู้จัดการ จะเป็นบุคคลที่ได้รับทราบข้อมูลข่าวสารในหน่วยงานหรือองค์การมากที่สุด

- **ผู้สนับสนุนการสื่อสาร / ผู้ประสาน (The Communication Facilitator / Liaison)**

นักประชาสัมพันธ์ที่มีบทบาทเป็นผู้สนับสนุนการสื่อสารหรือผู้ประสาน มีหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างหน่วยงานหรือองค์การกับประชาชนกลุ่มเป้าหมาย และมีหน้าที่หลักคือ อำนวยความสะดวกในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทุกฝ่ายได้รับข้อมูลที่ถูกต้องเหมาะสมในการติดต่อซึ่งกันและกัน รวมทั้งใช้ข้อมูลดังกล่าวเพื่อประกอบการตัดสินใจและเพื่อให้เกิดความสนใจร่วมกัน

- **ผู้สนับสนุนกระบวนการแก้ไขปัญหา / สื่อมวลชนสัมพันธ์ (The Problem - Solving Process Facilitator / Media Relation)**

นักประชาสัมพันธ์ที่มีบทบาทในการสร้างเสริมความสัมพันธ์กับสื่อมวลชน มีหน้าที่ช่วยหน่วยงานหรือองค์การ ในการระบุปัญหาและแก้ไข ผ่านกระบวนการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ

- **เจ้าหน้าที่เทคนิคการสื่อสาร / เจ้าหน้าที่เทคนิคทางกราฟฟิก (The Communication Technician / Graphic Technician)**

นักประชาสัมพันธ์ที่มีบทบาทเป็นเจ้าหน้าที่งานเทคนิค มีหน้าที่ซึ่งต้องใช้ทักษะด้านเทคนิค เช่น การเขียน การทำกราฟฟิก การถ่ายรูป การเผยแพร่ลงสื่อต่าง ๆ เพื่อตอบสนองต่อแผนงานประชาสัมพันธ์ที่ได้กำหนดไว้

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้นำบทบาทของนักประชาสัมพันธ์ทั้ง 4 บทบาทของบรม มาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา เนื่องจากบทบาทที่บรมนำเสนอเป็นบทบาทเกี่ยวกับหน้าที่ ความรับผิดชอบของนักประชาสัมพันธ์โดยตรง และมีความชัดเจนในทางปฏิบัติ กล่าวคือบรมได้มีคำอธิบายเกี่ยวกับบทบาทของนักประชาสัมพันธ์แต่ละบทบาทอย่างชัดเจน และดาราดีเรก เอกซ์ (2538) ได้นำทฤษฎีของบรมมาศึกษาบทบาทของนักประชาสัมพันธ์ในประเทศไทย จึงมีรายละเอียดในแต่ละบทบาท เรียงลำดับจากการปฏิบัติมาก ไปน้อยดังต่อไปนี้

- บทบาทผู้จัดการ (Manger)
  - ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการเมื่อมีการตัดสินใจเรื่องสำคัญด้านการประชาสัมพันธ์
  - จัดการกับทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการประชาสัมพันธ์
  - รับผิดชอบต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของหน่วยงานประชาสัมพันธ์
  - วางแผนและให้คำแนะนำเพื่อแก้ไขและหรือหลีกเลี่ยงปัญหาในด้านการประชาสัมพันธ์
  - กำหนดทางเลือกในการแก้ไขปัญหา ด้านประชาสัมพันธ์ เมื่อทำงานร่วมกับผู้บริหาร
  - มีส่วนร่วมในการตัดสินใจนโยบายการสื่อสาร
  - เป็นตัวแทนหน่วยงานเมื่อมีเหตุการณ์สำคัญ หรือ การพบปะสังสรรค์
  - เป็นผู้กระตุกในการตัดสินใจจัดการงานด้านการประชาสัมพันธ์
  - ทำงานร่วมกับผู้บริหารเพื่อเพิ่มพูนทักษะในการแก้ไข และหรือหลีกเลี่ยงปัญหาด้านการประชาสัมพันธ์ให้พวกเขา
  - ผู้อื่นในหน่วยงานตระหนักว่ามีส่วนในความสำเร็จหรือล้มเหลวในหน่วยงานประชาสัมพันธ์
- บทบาทผู้ประสานการสื่อสาร (Communication Liaison)
  - รายงานผลการสำรวจประชามติเพื่อเป็นข้อมูลในการจัดการกับความคิดเห็นอันหลากหลายของสาธารณชน
  - รายงานข้อมูลป้อนกลับของสาธารณชนที่มีต่อนโยบายของหน่วยงาน ขึ้นตอนและหรือการกระทำใด ๆ
  - วิเคราะห์ปัญหาด้านการประชาสัมพันธ์ และอธิบายแก่ผู้อื่นในหน่วยงาน
  - ตรวจสอบการสื่อสารเพื่อสามารถระบุปัญหาการสื่อสารระหว่างหน่วยงานกับสาธารณชน
  - หาโอกาสเข้าไปรับฟังความคิดเห็นของบุคคลากรภายในและสาธารณชนภายนอก
  - ปฏิบัติตามกระบวนการวางแผนด้านการประชาสัมพันธ์อย่างเป็นระบบ

- จากประสบการณ์และการได้รับการฝึกอบรม ทำให้ผู้อื่นเห็นว่ามีความเชี่ยวชาญของหน่วยงานในการแก้ไขปัญหาด้านการประชาสัมพันธ์

- บทบาทผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อมวลชนสัมพันธ์ (Media Relation Specialist)
  - เป็นผู้เขียนข้อมูลด้านการประชาสัมพันธ์ในฐานะที่เป็นข้อมูลสำคัญของหน่วยงาน
  - ติดต่อกับสื่อ และทำข่าวแจก
  - แจ้งแก่ผู้อื่นในหน่วยงานให้รับทราบว่าสื่อรายงานเรื่องราวอะไรของหน่วยงานออกไปและมีประเด็นสำคัญอะไร

- บทบาทเจ้าหน้าที่เทคนิคด้านกราฟฟิค (Graphic Technician)

- ทำแผ่นพับ หนังสือ และเอกสารเผยแพร่
- ถ่ายภาพ ทำกราฟฟิค เพื่อเป็นวัตถุดิบในด้านการประชาสัมพันธ์
- รับผิดชอบด้านเทคนิคการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการศึกษาบทบาทในการปฏิบัติงานของนักประชาสัมพันธ์ในประเทศไทยว่ามีตัวประกอบสำคัญและตัวแปรที่เกี่ยวข้องอย่างไรบ้าง และความเป็นนักวิชาชีพของนักประชาสัมพันธ์จะมีความสัมพันธ์กับบทบาทในการปฏิบัติงานของนักประชาสัมพันธ์หรือไม่ อย่างไร หลังจากที่ได้ศึกษาในแนวคิดต่างๆ เกี่ยวกับนักประชาสัมพันธ์ไปแล้ว ประเด็นต่อไปที่จะทำการศึกษาก็คือเรื่องแนวคิดต่างๆ เกี่ยวกับลักษณะการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ ทั้งนี้เริ่มต้นจากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับงานประชาสัมพันธ์ ซึ่งต้องการศึกษานักประชาสัมพันธ์มีภาระหน้าที่ใดบ้างที่ต้องกระทำ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ (Public Relations Practices)

2.4.1 งานหลักของนักประชาสัมพันธ์

ภาระหน้าที่ของนักประชาสัมพันธ์ที่มีในหน่วยงานหรือองค์การมีอยู่มากมายหลายอย่าง ซึ่งสมาคมนักประชาสัมพันธ์แห่งสหรัฐอเมริกา (PRSA) ได้จำแนกประเภทงานหลักของนักประชาสัมพันธ์ไว้ 8 ประการดังนี้

- การเขียน (Writing) ได้แก่ การเขียนรายงาน (Reports) กิจการที่มีปัญหาทางประชาสัมพันธ์มีอะไรบ้าง ประชาชนเข้าใจหรือไม่เข้าใจอย่างไร มีวิธีการแก้ไขอย่างไร การเขียนข่าวแจก (News Release) การเผยแพร่ (Publicity) วารสาร หนังสือเอกสารเผยแพร่บทความ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ปาฐกถา ความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่ และบทความทางเทคนิคอื่น ๆ

- บรรณาธิการ (Editing) สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ของหน่วยงาน เช่น วารสารภายในจดหมายเหตุ รายงานหุ้นส่วน กรรมการที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกหน่วยงานต้องได้รับการพิจารณา กลับกรอง และปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมก่อนเผยแพร่

- การมอบหมายหน้าที่ (Placement) ติดต่อผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ รวมทั้งวารสาร นิตยสาร การดำเนินการทำหนังสือพิมพ์ฉบับพิเศษ (Sunday Supplement) นักประชาสัมพันธ์ต้องทราบตำแหน่งหน้าที่ของสื่อมวลชน เช่น บรรณาธิการ ข่าวของสื่อต่าง ๆ ตลอดจนการศึกษาและทราบถึงลักษณะของข่าวและความสนใจ จำนวนจำหน่าย ประเภทของผู้อ่าน หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับไว้เพื่อดำเนินการที่ถูกต้องเหมาะสมและได้ผลต่อไป

- การส่งเสริมเผยแพร่ (Promotion) ได้แก่ การจัดงานดำเนินการในโอกาสพิเศษต่าง ๆ (Special Events) ได้แก่ วันครบรอบ การจัดนิทรรศการ วันปีใหม่ ฯลฯ การจัดงานเลี้ยงเพื่อการเผยแพร่ (Press Parties) นิทรรศการทางวิชาการ การแสดงเผยแพร่ที่เป็นพิเศษ การเปิดให้ชมกิจการ ชมเครื่องมือเครื่องจักรใหม่ จัดวันสัปดาห์ หรือเดือนแห่งโอกาสพิเศษ การ

จัดการประกวดให้รางวัลแก่ผู้มีเกียรติ ภาพยนตร์ชุดพิเศษของหน่วยงาน รวมทั้งดูแลจัดการ เครื่องมือโสตทัศนูปกรณ์ การถ่ายภาพในงาน

- ปาฐกถา (Speaking) การปรากฏตัวและกล่าวสุนทรพจน์กับกลุ่มต่าง ๆ โดยการเตรียมอย่างมีแผนการและจัดเตรียมทุกอย่างให้เรียบร้อย เช่น สถานที่พูด แท่นบรรยาย (Podium) แสง เสียง ฯลฯ ที่เหมาะสม รวมทั้งการเตรียมคำกล่าวสำหรับหัวหน้าหรือผู้บริหาร และการจัดพิมพ์สุนทรพจน์ออกแจกจ่ายเพื่อเป็นข่าวและทำข่าว

- ผลิตและเผยแพร่ผลงาน (Production) ได้แก่ การมีความรู้เกี่ยวกับศิลปะ การจัดวาง (Layout) ออกแบบเอกสาร สิ่งพิมพ์ให้ดึงดูดความสนใจ ราชงานฉบับพิเศษ การจัดรูปภาพ และภาพข่าวความเคลื่อนไหวในหน่วยงาน โดยจัดบอร์ดหรือป้ายประกาศซึ่งควรทำเป็นประจำ โดยการจัดเปลี่ยนไปตามโอกาส ไม่ควรติดภาพเก่าไว้นานเกิน 1 เดือน ควรมีการปรับปรุงและจัดใหม่อยู่เสมออย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง

- จัดทำโครงการ (Programming) พิจารณาดูความต้องการและความจำเป็น เป้าหมายของงานต่าง ๆ ให้คำแนะนำปรึกษาขั้นตอนแก่โครงการต่าง ๆ ในการชี้แจงแถลงข่าวถึงความก้าวหน้าหรือประชาสัมพันธ์ให้แก่โครงการ ขึ้นนี้นับว่าเป็นขั้นสูงสุดของการดำเนินการประชาสัมพันธ์ ดังนั้นจึงต้องการผู้มีความรู้ ความเข้าใจสูงพอที่จะให้คำปรึกษาและแนะนำแก่ฝ่ายบริหาร และในลักษณะที่ฝ่ายบริหารเชื่อถือและศรัทธา

- การโฆษณาสถาบัน (Institutional Advertising) ได้แก่ การเผยแพร่ชื่อเสียงเกียรติคุณสถาบัน หรือหน่วยงานให้เป็นที่รู้จัก โดยการซื้อหน้าหนังสือพิมพ์ หรือเวลาของวิทยุโทรทัศน์ เป็นหน้าที่ของฝ่ายประชาสัมพันธ์ โดยร่วมมือประสานงานกับฝ่ายโฆษณาอย่างใกล้ชิด ซึ่งนับว่าเป็นหน้าที่ของฝ่ายโฆษณาและประชาสัมพันธ์ร่วมกันและปัจจุบันกำลังได้รับความนิยมจากหน่วยงานหรือสถาบันต่าง ๆ มากพอสมควร

เจนนิงส์ (Jennings, 1995) ได้กล่าวถึงงานหลัก 10 อันดับแรกของนักประชาสัมพันธ์ดังต่อไปนี้

- นักประชาสัมพันธ์ต้องวางแผน (Plan) ในการวางแผนต้องกำหนดวัตถุประสงค์ความต้องการ กลุ่มเป้าหมาย ระยะเวลาและค่าใช้จ่าย โดยให้ความสำคัญกับจรรยาบรรณวิชาชีพ

- นักประชาสัมพันธ์ต้องจัดการ (Manage) นักประชาสัมพันธ์ต้องจัดการโครงการประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ให้ทันตามกำหนดเวลาและงบประมาณข้อนี้เป็นข้อที่แสดงความ เป็นมืออาชีพทางการประชาสัมพันธ์

- นักประชาสัมพันธ์ต้องติดต่อประสานกับผู้อื่น (Liaise) ในที่นี้คือกลุ่มเป้าหมายทั้งภายในภายนอกหน่วยงาน นักประชาสัมพันธ์ควรพัฒนาเครือข่ายการสื่อสารผ่านสื่อต่าง ๆ ให้เป็นประโยชน์

- นักประชาสัมพันธ์ต้องจัดระบบและบริหาร (Organize and Administer) กิจกรรมพิเศษเพื่อการประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ เช่น แถลงข่าว จัดประชุม บรรยายสรุป เชิญชมกิจการงานฉลองครบรอบพิเศษ การเป็นสปอนเซอร์ การจัดหาทุน กิจกรรมพิเศษเหล่านี้ ต้องทำโดยมีทักษะความชำนาญพิเศษ

- นักประชาสัมพันธ์ต้องเขียน (Write) เอกสารเพื่อการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ทุกชิ้น เช่น ข่าวแจก จดหมายข่าว รายงาน ร่างสุนทรพจน์ บทวิทยุ-โทรทัศน์ ฯลฯ รวมถึงการเขียนบทความต่าง ๆ เป็นหน้าที่ของนักประชาสัมพันธ์

- นักประชาสัมพันธ์ต้องบรรณาธิกรณ (Edit) นอกจากงานเขียนแล้ว นักประชาสัมพันธ์ยังต้องบรรณาธิกรณ ดัชนีฉบับเอกสารเพื่อการเผยแพร่ทุกชิ้น ก่อนนำส่งไปตีพิมพ์

- นักประชาสัมพันธ์ต้องผลิต (Produce) นักประชาสัมพันธ์มีหน้าที่ผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ ถ่ายภาพ ออกแบบงานศิลป์ ผลิตสื่อทั้งประเภทภาพและเสียง เพื่อเป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์

- นักประชาสัมพันธ์ต้องพูด (Speak) นักประชาสัมพันธ์ต้องสามารถเป็นตัวแทนในการพูดในที่สาธารณะในงานต่าง ๆ ตลอดจนผ่านสื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสื่อวิทยุ หรือ โทรทัศน์

- นักประชาสัมพันธ์ต้องทำวิจัย (Research) กิจกรรมหลักอย่างหนึ่งของนักประชาสัมพันธ์ คือการทำวิจัยเพื่อสำรวจ วิเคราะห์ ประเมินผลโครงการและกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ

- นักประชาสัมพันธ์ต้องฝึกอบรม (Training) นักประชาสัมพันธ์ควรถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ของคนเพื่อช่วยให้คนรุ่นใหม่มีความเข้าใจ และมีโอกาสเข้ามาทำงานด้านประชาสัมพันธ์

งานที่เป็นภาระหน้าที่ของนักประชาสัมพันธ์ ค่อนข้างเกี่ยวข้องกับตัวแปรต่าง ๆ ในสังคมและผู้คนมากมาย งานประชาสัมพันธ์ทุกวันนี้จึงครอบคลุมถึงการวิเคราะห์และทำความเข้าใจตัวแปรทุก ๆ ตัวที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติของสาธารณชนที่มีต่อหน่วยงานหรือองค์กร ทั้งนี้ เลสลีย์ (Lesly, 1993) ได้สรุปกระบวนการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ในยุคปัจจุบันว่ามี 8 ขั้นตอนต่อไปนี้

- วิเคราะห์ทัศนคติและความสัมพันธ์ของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อหน่วยงานหรือองค์กร

การกระทำดังกล่าวจะทำให้หน่วยงานหรือองค์กรเกิดความเข้าใจสถานการณ์ปัจจุบัน ตลอดจนแนวโน้มในอนาคตที่อาจเกิดขึ้นอย่างถูกต้อง นอกจากนี้ยังต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีกับกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ดังต่อไปนี้

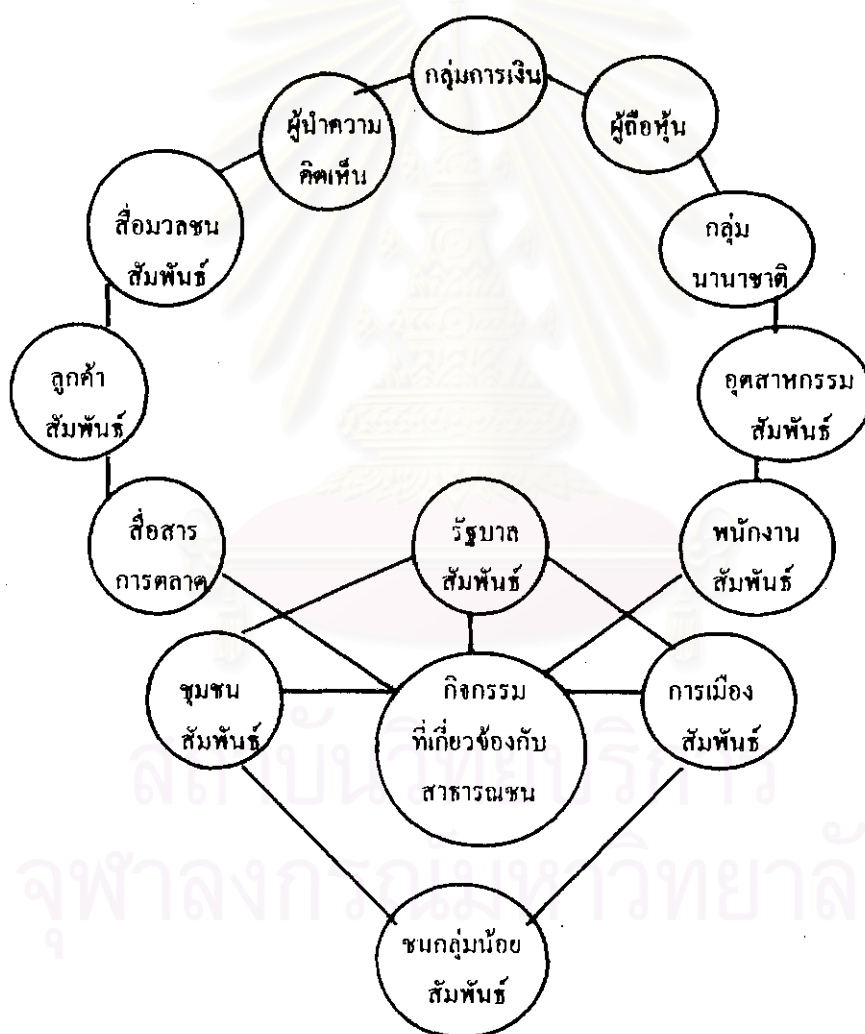
- กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสาธารณชน ได้แก่

- รัฐสัมพันธ์
- ชุมชนสัมพันธ์
- การเมืองสัมพันธ์
- ชนกลุ่มน้อยสัมพันธ์

- พนักงานสัมพันธ์
- อุตสาหกรรมสัมพันธ์
- กลุ่มนานาชาติ

- ผู้ถือหุ้น
- กลุ่มการเงิน
- ผู้นำความคิดเห็น
- สื่อมวลชนสัมพันธ์
- ลูกค้าสัมพันธ์
- สื่อสารการตลาด

แผนภูมิที่ 2.1 กลุ่มเป้าหมายในการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานหรือองค์การ

- ตัดสินใจเกี่ยวกับทัศนคติของกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ที่มีต่อหน่วยงานหรือ

องค์การ

เมื่อนักประชาสัมพันธ์รู้ว่ากลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ มีทัศนคติต่อหน่วยงานหรือองค์การอย่างไร ก็จะทำให้เข้าใจว่าจุดไหนที่ถูกมองอย่างเข้าใจผิด นโยบายหรือการปฏิบัติการใดที่กลุ่มเป้าหมายไม่เห็นด้วย

- วิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมาย

การวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ไม่ว่าจะ เป็นกลุ่มเป้าหมายภายในหรือกลุ่มเป้าหมายภายนอกหน่วยงานหรือองค์การ จะช่วยในการวางแผนพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานกับทุกกลุ่มเป้าหมาย

- คาดคะเนแนวโน้มของปัญหา ความต้องการ และโอกาส

การวิเคราะห์และสำรวจที่ผ่านมามีทำให้สามารถป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดกับหน่วยงานหรือองค์การได้ถูกต้อง ทั้งยังทำให้มีแผนปฏิบัติการที่เหมาะสมกับภาวะและเทศะ

- วางนโยบาย

การวิเคราะห์ที่ดีสามารถทำให้การวางนโยบายของหน่วยงานหรือองค์การมีความชัดเจน สามารถเสริมสร้างทัศนคติที่ดีและแก้ไข ป้องกันความเข้าใจผิดของกลุ่มเป้าหมายได้

- วางแผน

เมื่อนักประชาสัมพันธ์มีความเข้าใจเกี่ยวกับทัศนคติของกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ที่มีต่อหน่วยงานหรือองค์การ และมีนโยบายที่ชัดเจน ก็จะทำให้สามารถวางแผนกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดทัศนคติที่ดี

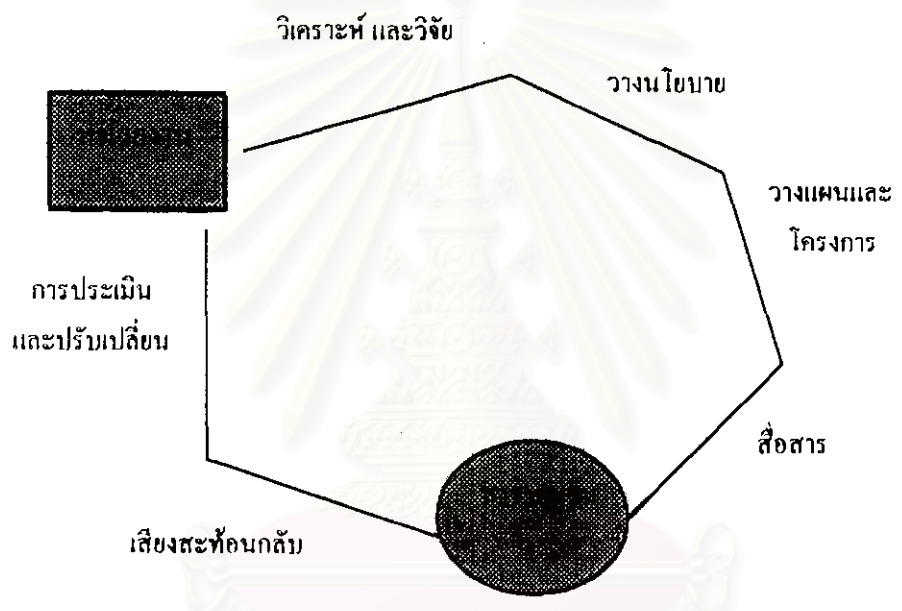
- ดำเนินกิจกรรมตามแผนที่วางไว้

เครื่องมือต่าง ๆ ที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ เช่น การเผยแพร่ การโฆษณาสถาบัน สื่อสิ่งพิมพ์ กิจกรรมภายในหน่วยงาน รายงานผู้ถือหุ้น ingsตีพิมพ์ของบริษัท ภาพยนตร์ วิดีทัศน์ และอื่น ๆ เหล่านี้เป็นสื่อและกิจกรรมที่นักประชาสัมพันธ์ได้กำหนดไว้ในแผนและสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมที่ฝ่ายประชาสัมพันธ์ต้องรับผิดชอบโดยตรง

- **เสียงสะท้อนกลับ การประเมินผล การปรับเปลี่ยน**

สภาวะการณ์ต่าง ๆ เมื่อได้ดำเนินไปอาจมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นตลอดเวลา ดังนั้นนักประชาสัมพันธ์จึงต้องฟังเสียงสะท้อนกลับจากกลุ่มเป้าหมาย ทำการประเมินผลตลอดจนปรับแผนงานประชาสัมพันธ์ เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงานหรือองค์การ

แผนภูมิที่ 2.2 กระบวนการดำเนินงานประชาสัมพันธ์

บริษัท Champion Paper Company (อ้างจากวัฒนา พุทรางกูรานนท์, 2525 : 99-100) ได้ทำการสำรวจงานหลักของฝ่ายประชาสัมพันธ์ 108 หน่วยงานว่ามีงานอะไรบ้างที่ทำบ่อยที่สุด ผลการสำรวจพบว่างานที่ทำมากที่สุด 16 อันดับแรก ได้แก่

- งานด้านหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ (99%)
- สิ่งพิมพ์พนักงาน (50%)
- การจัดกิจกรรมพิเศษ (54%)
- กำหนดนโยบาย (43%)
- แผ่นปลิวและหนังสือคู่มือต่าง ๆ (40%)

- การบรรณาธิกรณ และการเขียน	(36%)
- รายงานประจำปี	(34%)
- ถ่ายภาพ	(33%)
- ชุมชนสัมพันธ์	(31%)
- การเผยแพร่ข่าวสาร	(20%)
- การฝึกอบรม	(19%)
- งานสำรวจ วิจัย	(19%)
- การโฆษณา	(16%)
- งานภาพยนตร์	(16%)
- ผู้ถือหุ้นสัมพันธ์	(15%)
- พนักงานสัมพันธ์	(15%)

อรุณ งามดี (2528 : 45) เห็นว่างานหลักของนักประชาสัมพันธ์ตามที่สมาคมนักประชาสัมพันธ์สหรัฐอเมริกา (PRSA) แบ่งไว้ 8 ประการนั้น ยังไม่สมบูรณ์พอจึงได้เพิ่มเติมดังต่อไปนี้

- ให้คำแนะนำปรึกษาแก่ฝ่ายบริหาร และเพื่อนร่วมงานเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์
- สำรวจประชาคติ และความรู้สึกรักใคร่ของประชาชน
- วางแผนการประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างหน่วยงานกับประชาชน
- ส่งเสริมให้ประชาชนสนใจหน่วยงานและสมัครเข้าทำงาน
- สร้างความเข้าใจระหว่างหน่วยงานกับประชาชนกลุ่มต่าง ๆ
- สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างหน่วยงานกับสื่อมวลชนและประชาชนทั่วไป

ในปี ค.ศ. 1900 สมาคมนักประชาสัมพันธ์แห่งสหรัฐอเมริกา (PRSA) ได้ทำการสำรวจวิจัยด้านการประชาสัมพันธ์ โดยกลุ่มตัวอย่าง คือ สมาชิกสมาคมฯ พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่ (41%) ทำงานประชาสัมพันธ์ให้กับหน่วยงานเอกชน เช่น โรงงาน สถาบันการเงิน สถาบันสื่อสารมวลชน หน่วยงานด้านวิทยาศาสตร์ เทคนิค ท่องเที่ยว โรงแรม และวงการบันเทิง รองลงมา

(27%) ทำงานประชาสัมพันธ์ให้กับหน่วยงาน สถาบันสุขภาพ และองค์การสาธารณสุข เช่น องค์การศาสนา มูลนิธิ สถาบันการศึกษา

นอกจากนี้ยังพบว่างานที่นักประชาสัมพันธ์ใช้ในการดำเนินงานให้กับองค์การมากที่สุด 10 อันดับแรกมีดังต่อไปนี้

- สื่อมวลชนสัมพันธ์ (81%)
- กิจกรรมพิเศษเพื่อการประชาสัมพันธ์ (70%)
- การเผยแพร่ (69%)
- การสื่อสารในองค์การ (61%)
- ชุมชนสัมพันธ์ (58%)
- กิจกรรมทั่ว ๆ ไป (47%)
- กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสาธารณสุข (46%)
- พนักงานสัมพันธ์ (41%)
- การจัดการประเด็นสาธารณะ (40%)
- การโฆษณา (40%)

วิจารณ์ อวະกุล (2539) ได้สรุปงานหลักของนักประชาสัมพันธ์ว่ามี 8 ประการ ดังนี้

- ให้คำแนะนำปรึกษาต่อคณะผู้บริหาร องค์การ หน่วยงาน บริษัท ฯลฯ ในด้านนโยบายการวางแผนและการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ ตลอดจนการดำเนินการให้สอดคล้องกับการดำเนินการประชาสัมพันธ์

- เสนอแนะและประสานงานเกี่ยวกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกหน่วยงานหรือองค์การในด้านการประชาสัมพันธ์ เช่น รัฐบาล องค์การ มูลนิธิ เอกชน ฯลฯ

- วินิจฉัย กำหนดวิธีการ ตลอดจนสื่อต่าง ๆ ที่เหมาะสมในการดำเนินงาน ประชาสัมพันธ์ เพื่อเสนอฝ่ายบริหาร พิจารณา ตัดสินใจ และสั่งดำเนินการ

- ศึกษาปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานในด้านการประชาสัมพันธ์ เพื่อปรับปรุง แก้ไข ให้งานประชาสัมพันธ์มีส่วนสนับสนุนการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

- ติดตามผล ประเมินผล กระแสประชาคมติ ทำที่ความรู้ดีของทุกคน และการขจัดภัยอันเกิดจากกระแสประชาคมติ อันจะเป็นภัยอันตรายต่อเสถียรภาพและการดำเนินงานของหน่วยงาน

- ร่วมรับรู้รับทราบ วัตถุประสงค์ การดำเนินงานและความเป็นไปของหน่วยงาน ร่วมกับผู้บริหาร

นอกจากนี้ยังมีงานต่าง ๆ ที่ฝ่ายประชาสัมพันธ์ควรดำเนินการ หากในหน่วยงานหรือองค์การยังไม่มีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดรับผิดชอบดำเนินการ เช่น

- การดำเนินการทุกวิถีทางเพื่อป้องกันมิให้เกิดการแตกแยก ระหว่างหน่วยงานกับประชาชน

- การกระทำทุกอย่างเพื่อปรับปรุงความสัมพันธ์อันดีซึ่งกันและกัน ระหว่างสถาบันกับทุกคนที่สถาบันจะต้องติดต่อสัมพันธ์ด้วย ทั้งภายในและภายนอกหน่วยงาน

- การแนะนำโดยเสนอความคิดเห็นของประชาชน ที่มีต่อหน่วยงานหรือองค์การฝ่ายบริหาร

- วางแผนการดำเนินการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดี รวมทั้งให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบาย วัตถุประสงค์ ลักษณะของหน่วยงานทั้งภายในและภายนอก

นอกหน่วยงาน รวมทั้งการเสนอหน่วยงาน ตลอดจนบริการต่าง ๆ ที่จัดขึ้นให้ประชาชนรู้จัก เข้าใจง่ายและเกิดความสนใจที่จะใช้บริการนั้น ๆ

- ประสานงานและส่งเสริมกิจกรรมที่จะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจความสัมพันธ์อันดีของฝ่ายต่าง ๆ ในหน่วยงานหรือองค์การ

- จัดการฝึกอบรมหรือร่วมมือกับฝ่ายฝึกอบรม เผยแพร่ ประชุมชี้แจงให้พนักงานหน่วยงาน ตลอดจนประชาชน กลุ่มเป้าหมายได้มีความรู้ ความเข้าใจในนโยบาย งานหรือการเปลี่ยนแปลงนโยบายใหม่ ความเคลื่อนไหวของงานส่วนต่าง ๆ ตลอดจนให้ทุกคนตระหนักถึงการเป็นตัวแทนของหน่วยงาน หรือทำตัวเป็น "หูต" ของหน่วยงานในการให้บริการต้อนรับที่อบอุ่น และประทับใจ ให้มีความตระหนักว่า ผู้มาติดต่อคือแขกของหน่วยงานที่ทุกคนจะต้องให้การต้อนรับ และช่วยเหลือแนะนำอย่างดีที่สุด

- จัดตั้งหน่วยงานติดต่อสอบถาม (Enquiry) และอบรมพนักงานติดต่อสอบถาม รวมทั้งพนักงานโทรศัพท์ โดยการคัดเลือกและอบรมให้มีมารยาทที่ดีและเป็นผู้มีเกียรติ เอื้อเฟื้อ พุดจาไพเราะและอารมณ์ดีในทุกโอกาส

- จัดวางระเบียบ คำชี้แจง คำเตือนใจ ในการประพฤติปฏิบัติตัวของเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ เพื่อผลทางด้านการประชาสัมพันธ์

- ศึกษา ค้นคว้า วิจัย รักษามาตรฐาน ตลอดจนกระแสประชามติ และปัญหาความสัมพันธ์ การประชาสัมพันธ์ เพื่อหาทางแก้ไขและดำเนินการ

- เสนอแนะให้แนวความคิดใหม่ ๆ การป้องกัน ตลอดจนมาตรการในด้านการประชาสัมพันธ์ เพื่อแก้ปัญหาของหน่วยงาน และให้คำปรึกษาแก่ฝ่ายบริหารเพื่อให้ความมั่นใจว่าหน่วยงานหรือองค์การของตนจะเสนอสิ่งใดที่เป็นประโยชน์กับประชาชนอย่างถูกต้อง ตรงต่อความมุ่งหมายและในรูปแบบอันเหมาะสม

- ให้คำปรึกษาหรือเสนอแนะ แนะนำ วิธีการ มาตรการ แก่ฝ่ายต่าง ๆ ของหน่วยงาน เมื่อเห็นว่าจะเกิดปัญหาทางความสัมพันธ์อันจะกระทบกระเทือนต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของหน่วยงาน ในฐานะผู้ให้ความช่วยเหลือ เสนอแนะ ในฐานะเพื่อนร่วมงาน แต่มิใช่เป็นการสอนหรือสั่งงานหรือก้าวล่วงหน้าที่ของฝ่ายบุคคล ฝ่ายประชาสัมพันธ์จะต้องระวังเรื่องนี้ไว้อย่างมาก ควรให้มีลักษณะเป็นนโยบาย ระเบียบปฏิบัติที่ออกมาจากฝ่ายจัดการหรือบริหาร
- ประสานรื้อหรือความไม่เข้าใจ ความแตกแยก ความระแวงหวาดกลัว สงสัยในพฤติกรรม ต้องชี้แจงทำความเข้าใจให้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง
- ฝ่ายประชาสัมพันธ์จะต้องคอยป้องกันหน่วยงานของตนให้พ้นจากการโจมตีเข้าใจผิด หรือการให้ร้ายป้ายสีอย่างไม่ถูกต้อง ไม่ยุติธรรม หรือพฤติกรรมที่ทำให้เกิดความเข้าใจผิดให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้
- ตรวจหรือเขียนสุนทรพจน์ เขียนข่าว แถลงข่าว แก้วข่าว อับซัง ขอร้องการลงข่าวผิดพลาดเสียหายแก่หน่วยงาน เป็นผู้ชี้แจงข่าว จัดทำเพิ่มเติมเพื่อรวบรวมถึงเหล่านี้รวมทั้งการเป็นโฆษกด้วย
- ดัดข่าว ทำข่าว สรุปราย จากสื่อมวลชนที่เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับหน่วยงานเพื่อเสนอแนะ และรายงานให้ฝ่ายบริหารทราบเป็นประจำเพื่อช่วยให้หน่วยงานของตนได้ติดตามความเคลื่อนไหวของมติมหาชนอยู่ตลอดเวลา
- ผลิต เผยแพร่ ข่าวสาร บทความ เอกสารทางการประชาสัมพันธ์ เพื่อเผยแพร่ทางสื่อมวลชนและทั่วไปทั้งภายนอกและภายใน
- เป็นวิทยากร ช่วยเหลือ ในการจัดอบรมของฝ่ายต่าง ๆ ในเรื่องเกี่ยวกับส่วนที่เกี่ยวข้องหรือในเรื่องการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ฝ่ายต่าง ๆ ได้ปฏิบัติสอดคล้องกันตามนโยบาย

- ช่วยให้หน่วยงานมีความสัมพันธ์อันดีกับประชาชน พนักงานภายในหน่วยงานและภายนอก ซึ่งเจอบรมให้เจ้าหน้าที่ พนักงานทุกคนในหน่วยงานได้ตระหนักว่าทุกคนต้องเป็น “ตัวแทน” ของหน่วยงานคือช่วยกันสร้างประเพณี ปฏิบัติและประชาสัมพันธ์หน่วยงานไปในทางที่ดี

- จัดประชุมทางวิชาการ จัดทำโครงการ จัดกิจกรรมต่าง ๆ อันจะทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดี หรืองานที่เกี่ยวข้องกับงานประชาสัมพันธ์

- มีหน้าที่ประเมินผลสรุปผลการดำเนินการประชาสัมพันธ์เป็นตอน ๆ เพื่อแก้ไขและเสนอแนะต่อฝ่ายบริหารให้ทราบและดำเนินการ

- ขยายอาณาบริเวณ อิทธิพล การจงใจ ความเชื่อถือ ของหน่วยงานหรือองค์การสมควร โดยการเผยแพร่ทางสื่อต่าง ๆ

จะเห็นได้ว่างานหลักที่นักประชาสัมพันธ์รับผิดชอบมีมากมายหลายอย่าง นักวิชาการบางคนจึงพยายามแบ่งประเภทเพื่อให้เกิดความชัดเจนและเข้าใจง่ายขึ้น โดยจำแนกตามประเภทของหน่วยงานทำให้เห็นรายละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้น

2.4.2 งานหลักจำแนกตามประเภทหน่วยงาน

วิลคอกซ์และคณะ (Wilcox et al., 1992) เห็นว่างานประชาสัมพันธ์มีหลากหลายรูปแบบ ทั้งนี้แตกต่างกันไปตามประเภทของหน่วยงาน ดังมีลักษณะต่อไปนี้

- **หน่วยงานประเภทธุรกิจเอกชน**
นักประชาสัมพันธ์ในหน่วยงานประเภทนี้ต้องทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน คือ การได้รับกำไร โดยหน่วยงานอาจมีฝ่ายประชาสัมพันธ์เป็นของตนเองหรือจ้างบริษัทที่ปรึกษาด้านประชาสัมพันธ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหน่วยงานหรือองค์การเอกชนขนาดใหญ่ มักมีโครงการเพื่อการประชาสัมพันธ์มากมายแต่ละโครงการต้องการนักประชาสัมพันธ์ที่มีความรู้ ความสามารถ และเทคนิคพิเศษ

งานหลักของนักประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานประเภทบริษัทเอกชนมีดังนี้

- ป้องกันและเผยแพร่ชื่อเสียงเกียรติคุณของหน่วยงาน
- บริการข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะด้านสื่อมวลชนสัมพันธ์
- สื่อสารการตลาด
- ผู้ถือหุ้นสัมพันธ์
- กลุ่มการเงินสัมพันธ์
- ชุมชนสัมพันธ์
- พนักงานสัมพันธ์
- การจัดกิจกรรมพิเศษเพื่อการประชาสัมพันธ์
- กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสาธารณชน
- การจัดการประเด็นสาธารณะ

- หน่วยงานประเภทองค์การที่มีสมาชิก

หน่วยงานเหล่านี้ เช่น สมาคมธุรกิจ สหภาพแรงงาน สมาคมวิชาชีพ และ วัฒนธรรม งานหลักของนักประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานประเภทนี้ ได้แก่

- รณรงค์เกี่ยวกับกฎหมาย
- สนับสนุนมาตรฐานวิชาชีพ
- เผยแพร่ข่าวสารแก่นักวิชาการและผู้อ่านทั่วไป
- หาสมาชิกใหม่
- ยกย่องวิชาชีพให้เป็นที่ยอมรับและยอมรับทั่วไป

- หน่วยงานประเภทสังคมและศาสนา

เป็นหน่วยงานสาธารณกุศลซึ่งเป็นบริการแก่สังคมด้านสวัสดิการ สุขภาพ และ ศาสนา นักประชาสัมพันธ์ต้องมีความสามารถพิเศษในการกระตุ้นให้ประชาชนมารับบริการ และ จัดหาระดมทุนเพื่อสนับสนุนการบริการของหน่วยงาน หน่วยงานประเภทนี้จึงต้องการการยอมรับ จากสาธารณชนมาก ดังนั้นนักประชาสัมพันธ์จึงต้องทำงานหลัก 4 ด้านต่อไปนี้

- เผยแพร่บทบาทของหน่วยงาน
- บริการประชาชน
- ระดมทุน
- รับอาสาสมัคร

- หน่วยงานประเภทบันเทิงและกีฬา

หน่วยงานประเภทนี้ดำเนินการประชาสัมพันธ์แบบดั้งเดิม คือ เผยแพร่ผ่านสื่อ (Press Agency) งานหลักของนักประชาสัมพันธ์ คือการติดต่อกับสื่อ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการจดจำชื่อบุคคล สินค้าหรือ หน่วยงาน กิจกรรมเพื่อการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์มีหลากหลายรูปแบบ และมีการแข่งขันกันสูงมาก

- หน่วยงานประเภทกิจการเพื่อสาธารณะ ทหาร และการเมือง

นักประชาสัมพันธ์ทั้งชายและหญิงจำนวนมากสนใจทำงานกับหน่วยงานราชการ ในที่นี้ขอยกตัวอย่างงานหลักของหน่วยราชการทหาร ซึ่งเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานประเภทนี้ต้องทำงานหลักต่อไปนี้

- สนับสนุนข่าวสารด้านนโยบายการทหารและการปฏิบัติการ
- ส่งเสริมการเกณฑ์ทหาร
- รักษาความสัมพันธ์อันดีหน่วยงานกับชุมชน
- เผยแพร่ข่าวสารของบุคคลสำคัญในหน่วยงาน

- หน่วยงานประเภทการศึกษา

ในมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยต่าง ๆ มีกลุ่มบุคคลหลายกลุ่ม เช่น นักเรียน นักศึกษา ศิษย์เก่า และประชาชน ฯลฯ ดังนั้นจึงต้องมีการดำเนินโครงการประชาสัมพันธ์เพื่อให้กลุ่มคนเหล่านี้มีความเข้าใจอันดีต่อหน่วยงาน งานหลักของนักประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานประเภทการศึกษาได้แก่

- ข่าวแจกเกี่ยวกับกิจกรรมของสถาบัน ผลงานวิจัย และความสำเร็จของนักเรียน นักศึกษา คณะวิชา
- เอกสารสิ่งพิมพ์เผยแพร่
- ศิษย์เก่าสัมพันธ์

- สร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง
- ระดมทุน
- รับสมัครนักเรียน นักศึกษา
- ประชาสัมพันธ์ภายใน

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากผู้เขียนได้นำเสนองานวิจัยในต่างประเทศที่เกี่ยวข้องไปในแต่ละหัวข้อในข้างต้นแล้ว ในส่วนนี้ผู้เขียนจึงนำเสนอเฉพาะงานวิจัยในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

ประมะ ตตะเวทิน และคณะ (2524) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง สถานภาพของบุคลากรและหน่วยงานประชาสัมพันธ์ในประเทศไทย ในลักษณะของการสำมะโน โดยการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ไปยังหน่วยงานต่าง ๆ และได้รับแบบสอบถามคืนมา 296 ชุด ผลการวิจัยพบว่าหัวหน้าหน่วยงานประชาสัมพันธ์ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 72.14) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป และมีผู้มีวุฒิปริญญาด้านประชาสัมพันธ์หรือนิเทศศาสตร์เป็นหัวหน้าหน่วยงานประชาสัมพันธ์เพียงร้อยละ 16.78 หัวหน้าหน่วยงานประชาสัมพันธ์ที่ไม่มีปริญญาด้านประชาสัมพันธ์หรือนิเทศศาสตร์ แต่เข้ารับการศึกษาอบรมด้านการประชาสัมพันธ์มีร้อยละ 32.19 ในขณะที่หัวหน้าหน่วยงานประชาสัมพันธ์จำนวนถึงร้อยละ 56.43 ไม่ได้ศึกษาหรือฝึกอบรมด้านประชาสัมพันธ์หรือนิเทศศาสตร์เลย

นอกจากนี้ยังพบว่างบประมาณด้านการประชาสัมพันธ์ได้รับการจัดสรรในวงเงินที่ต่ำมาก มีหน่วยงานเพียงร้อยละ 12.5 ที่ได้รับงบประมาณต่อปีมากกว่า 1 ล้านบาท บางหน่วยงานไม่มีงบประมาณที่แน่นอน และบางหน่วยงานไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณด้านการประชาสัมพันธ์โดยเฉพาะ เนื่องจากงานประชาสัมพันธ์เป็นเพียงส่วนเล็ก ๆ ของหน่วยงานอื่น ในขณะที่หน่วยงานประชาสัมพันธ์อีกส่วนหนึ่งไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณให้เลย ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานพบว่ามีปัญหาขาดแคลนบุคลากร งบประมาณ และไม่ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร

สุเทพ เดชะชีพ (2532) ทำการวิจัยเรื่อง คุณสมบัติและภาระหน้าที่ของนักประชาสัมพันธในองค์กรทั้งภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ และเอกชนจำนวน 190 คน ผลการวิจัยปรากฏว่า ผู้บริหารองค์กรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ไม่เคยผ่านงานด้านการประชาสัมพันธ์ เป็นผู้จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีด้านสังคมศาสตร์ เคยผ่านการฝึกอบรมและส่งพนักงานของตนเองเข้ารับการฝึกอบรมบ้าง ผู้บริหารส่วนใหญ่เห็นว่างานด้านการประชาสัมพันธ์นั้นมีความสำคัญมาก ควรที่จะมีฐานะงานเป็นแผนกอิสระขึ้นตรงกับผู้บริหาร แต่ในความเป็นจริงแล้ว ฝ่ายประชาสัมพันธ์ส่วนมากยังอยู่ร่วมกับฝ่ายอื่น ด้านการวางแผนการประชาสัมพันธ์นั้น องค์กรที่มีการวางแผนทุกครั้งกับองค์กรที่มีการวางแผนบ้างบางโอกาสนั้นมีจำนวนใกล้เคียงกันและแผนประชาสัมพันธ์นั้นถูกนำมาใช้บ้าง ถึงใช้อย่างมากในบางองค์กร

คุณสมบัติและภาระหน้าที่ของนักประชาสัมพันธ์นั้น ผู้บริหารองค์กรทั้ง 3 ประเภทมีความต้องการคุณสมบัติและการปฏิบัติภาระหน้าที่ไม่แตกต่างกัน กล่าวคือ

กลุ่มตัวอย่างในองค์กรทั้ง 3 ประเภทที่ตอบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่งเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่คุณสมบัติต่อไปนี้

- ควรเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ มีจินตนาการ
- ควรมีความสามารถในการวางแผนโครงการ
- มีบุคลิกที่ร่าเริงมีมนุษยสัมพันธ์ดี
- มีความสามารถในการจัดกิจกรรมทางด้านการประชาสัมพันธ์ เช่น การจัดแถลงข่าว
- มีความรู้และทักษะทางการสื่อสารเป็นอย่างดี
- มีความสามารถในการเขียนข่าว ทำข่าวแจก
- มีความรักในงานประชาสัมพันธ์

กลุ่มตัวอย่างในองค์กรทั้ง 3 ประเภท ส่วนใหญ่ที่ตอบว่าภาระหน้าที่ของฝ่ายประชาสัมพันธ์ที่ "ทำมากอย่างยิ่ง" ได้แก่

- การทำข่าวแจก
- การทำหน้าที่ตรวจคัดข่าว

ปัจจัยที่มีความสำคัญที่ทำให้ความดีของการคุณสมบัติของนักประชาสัมพันธ์แตกต่างกันได้แก่ประสิทธิภาพการทำงานของผู้บริหาร, การให้ความสำคัญกับงานประชาสัมพันธ์ของผู้บริหาร, นโยบายหลักด้านการประชาสัมพันธ์, จำนวนพนักงานของฝ่าย, การนำเสนอประชาสัมพันธ์ที่วางไว้มาใช้ปฏิบัติ

ในด้านการกระทำหน้าที่ของนักประชาสัมพันธ์นั้น ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ในการกำหนดความแตกต่างของภาระหน้าที่ของฝ่ายประชาสัมพันธ์คือ ประสิทธิภาพการทำงานของผู้บริหาร, การเข้ารับการฝึกอบรมของผู้บริหาร, การศึกษาจากตำราเอกสารของผู้บริหาร, การส่งพนักงานเข้ารับการฝึกอบรม การให้ความสำคัญกับงานประชาสัมพันธ์ของผู้บริหาร, การมีนโยบายหลักด้านการประชาสัมพันธ์, การมีแผนงานประชาสัมพันธ์, การนำเสนอมาใช้ปฏิบัติ, ฐานะงานประชาสัมพันธ์ในองค์กร, การเข้าร่วมประชุมกับระดับนโยบายขององค์กร, จำนวนพนักงานของฝ่าย, จำนวนโสตทัศนูปกรณ์

แนวโน้มงานประชาสัมพันธ์ในอนาคตนั้น กล่าวได้ว่า งานด้านการประชาสัมพันธ์เข้ามามีบทบาทมากขึ้น มีการเพิ่มจำนวนบุคลากรอีกเกือบทุกองค์กร มีการขยายหน้าที่ความรับผิดชอบ เพิ่มจำนวนโสตทัศนูปกรณ์ งบประมาณ กิจกรรมด้านการประชาสัมพันธ์จะขยายตัวมากขึ้นและแนวโน้มผู้บริหารส่วนใหญ่ต้องการผู้ที่สำเร็จการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ หรือวารสารศาสตร์โดยตรงเข้าทำงานด้านการประชาสัมพันธ์

ดวงรัตน์ กุทองเจริญ และรัตนาวดี ศิริทองถาวร (2534) ได้ทำการศึกษาวิจัยหัวข้อ คุณลักษณะของบัณฑิตสาขาการประชาสัมพันธ์ และการโฆษณาตามความคิดเห็นและความต้องการของหัวหน้าหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 150 คน ผลการศึกษาวิจัย พบว่า

หัวหน้าหน่วยงานส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีสาขาการประชา
สัมพันธ์และการโฆษณา หน่วยงานประชาสัมพันธ์ส่วนใหญ่มีบัณฑิตสาขาการประชาสัมพันธ์
ปฏิบัติงานอยู่ 2-3 คน

หัวหน้าหน่วยงานประชาสัมพันธ์และหัวหน้าหน่วยงานของบริษัทตัวแทน
โฆษณาต้องการให้บัณฑิตมีคุณลักษณะด้านความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน ความรู้ความ
สามารถพิเศษที่ช่วยในการปฏิบัติงาน และบุคลิกภาพในการปฏิบัติงาน สูงกว่าคุณลักษณะที่เป็นอยู่
ในปัจจุบันทุกตัวแปร

คุณลักษณะด้านความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานนั้น หัวหน้าหน่วยงาน
ประชาสัมพันธ์ต้องการให้บัณฑิตมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และความสามารถในการสื่อสารด้าน
การเขียนในระดับมากที่สุด ในขณะที่หัวหน้าหน่วยงานเห็นว่าบัณฑิตมีคุณลักษณะดังกล่าวใน
ระดับปานกลาง

คุณลักษณะด้านความรู้ความสามารถพิเศษที่ช่วยในการปฏิบัติงานนั้น หัวหน้า
หน่วยงานประชาสัมพันธ์ต้องการให้บัณฑิตมีความรู้ทางคอมพิวเตอร์ในระดับมาก ในขณะที่หัว
หน้าหน่วยงานเห็นว่าบัณฑิตมีคุณลักษณะดังกล่าวในระดับน้อย

คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพในการปฏิบัติงานนั้น หัวหน้าหน่วยงานประชา
สัมพันธ์ต้องการให้บัณฑิตมีมนุษยสัมพันธ์ และความรับผิดชอบในระดับมากที่สุด ในขณะที่หัว
หน้าหน่วยงานเห็นว่าบัณฑิตมีคุณลักษณะดังกล่าวในระดับมาก

หัวหน้าหน่วยงานประชาสัมพันธ์และหัวหน้าหน่วยงานของบริษัทตัวแทน
โฆษณาเสนอว่า บัณฑิตควรมีจรรยาบรรณหรือจริยธรรมในวิชาชีพ และมีความสามารถในการทำ
งานเป็นหมู่คณะด้วย

หัวหน้าหน่วยงานประชาสัมพันธ์รัฐบาล รัฐวิสาหกิจ ธุรกิจเอกชนประเภท
อุตสาหกรรมและพาณิชย์กรรม และธุรกิจเอกชนประเภทบริการและการเงิน ต้องการบัณฑิตที่มี
คุณลักษณะแตกต่างกันตามภาระหน้าที่ของหน่วยงานและลักษณะของงาน

ทนงศักดิ์ นิเวศน์รังสรรค์ (2535) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบสถานภาพหน่วยงานประชาสัมพันธ์ของรัฐและเอกชน โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจจากกลุ่มตัวอย่างประชาสัมพันธ์จำนวน 169 คน ผลการวิจัยพบว่า

หน่วยงานทั้งภาครัฐ และภาคเอกชนส่วนใหญ่จะมีหน่วยงานประชาสัมพันธ์อยู่แล้ว และผู้บริหารภาคเอกชนจะเห็นความสำคัญของงานประชาสัมพันธ์มากกว่าผู้บริหารภาครัฐ

หน่วยงานประชาสัมพันธ์ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนส่วนใหญ่จะมีบุคลากรที่มีคุณวุฒิด้านวารสารศาสตร์ นิเทศศาสตร์ หรือสื่อสารมวลชนร่วมทำงาน ทั้งนี้จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับขนาดขององค์การ

หัวหน้าหน่วยงานประชาสัมพันธ์ทั้งภาครัฐและเอกชน ส่วนใหญ่จะมีคุณวุฒิระดับปริญญาตรี แต่ในจำนวนนี้มีไม่ถึงครึ่งที่มีคุณวุฒิด้านวารสารศาสตร์ นิเทศศาสตร์ หรือสื่อสารมวลชน

การมีงบประมาณด้านการประชาสัมพันธ์ พบว่า ยังมีหน่วยงานประชาสัมพันธ์ส่วนหนึ่งในภาครัฐที่ยังไม่มีงบประมาณด้านนี้เลย

สื่อที่ได้รับความนิยมสูงในการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน คือ สื่อสิ่งพิมพ์ อาทิเช่น จดหมายข่าว จุลสาร แผ่นพับ ไปรษณีย์ หนังสือพิมพ์และนิตยสาร รองลงมาได้แก่สื่อวิทยุและโทรทัศน์

หน่วยงานประชาสัมพันธ์ส่วนใหญ่ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน มีการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ที่เป็นระบบคือ มีการจัดทำแผนล่วงหน้าและมีการติดตามและประเมินผลภายหลังการดำเนินงาน โดยวิธีที่พบมากเป็นการติดตามและประเมินผลแบบไม่เป็นทางการ

ปัญหาที่หน่วยงานประชาสัมพันธ์ทั้งภาครัฐและเอกชนประสบคล้ายคลึงกันคือ ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรและงบประมาณ

ดาราดิเรก เอกชัย (2537) ได้ทำการศึกษาวิจัยการประยุกต์ใช้ทฤษฎีของบรูมา ใช้กับนักประชาสัมพันธ์ในประเทศไทย โดยทำการวิจัยเชิงสำรวจ โดยการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ไปยังนักประชาสัมพันธ์ 200 คน จากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน และได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 127 ชุด ผลการศึกษาพบว่า

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 41) ทำงานหน่วยงานธุรกิจเอกชน ด้านสินค้าอุปโภคและงานบริการ เช่น ธนาคาร ท่องเที่ยว ประกัน มีกลุ่มตัวอย่างเพียง 1 คนเท่านั้นที่เป็นเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐ นอกจากนี้พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 71) เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 28 ปี และร้อยละ 75 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ในจำนวนนี้หนึ่งในสี่จบการศึกษาด้านการประชาสัมพันธ์ รองลงมาคือวารสารศาสตร์ สื่อสารมวลชนและโฆษณา กลุ่มตัวอย่างมีเงินเดือนเฉลี่ยต่อปีประมาณ 156,000 บาท อย่างไรก็ตามในส่วนนี้ไม่สามารถนำมาอ้างได้ เพราะกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 77) ไม่ตอบคำถามเรื่องเงินเดือน และพบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 10 คนเท่านั้นเป็นสมาชิกสมาคมนักประชาสัมพันธ์แห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นองค์กรวิชาชีพประชาสัมพันธ์ในประเทศไทย

ในเรื่องของบทบาทนักประชาสัมพันธ์ พบว่า นักประชาสัมพันธ์ในประเทศไทยมีการรับรู้ลักษณะงานประชาสัมพันธ์ในบทบาทผู้จัดการได้อย่างชัดเจน ส่วนบทบาทผู้ประสานนั้นยังไม่ค่อยมีการปฏิบัติงานในบทบาทนี้มากนัก ในส่วนของการปฏิบัติงานพบว่านักประชาสัมพันธ์ส่วนใหญ่เน้นงานด้านการจัดการ (ร้อยละ 28) ในบทบาทของผู้จัดการมากกว่าบทบาทผู้ประสาน (ร้อยละ 21)

นอกจากนี้ยังพบว่ากิจกรรมด้านการประชาสัมพันธ์ในประเทศไทยเน้นการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร หน่วยงานธุรกิจส่วนมากยึดปรัชญาการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ทางเคือว

พรทิพย์ วรกิจโกศาทร (2529) ได้ทำการศึกษาศถานภาพหน่วยงานประชาสัมพันธ์ของรัฐและรัฐวิสาหกิจในเขตกรุงเทพมหานครจำนวน 197 หน่วย เป็นหน่วยงานของรัฐ 135 หน่วยงาน และรัฐวิสาหกิจ 62 หน่วยงาน ผลการสำรวจพบว่า

องค์กรของรัฐส่วนใหญ่ (ร้อยละ 52.6) มีหัวหน้าหน่วยงานเป็นผู้หญิง ขณะที่องค์กรของรัฐวิสาหกิจส่วนใหญ่ (ร้อยละ 56.5) มีหัวหน้าหน่วยงานเป็นผู้ชาย โดยมีอายุเฉลี่ยอยู่

ในช่วง 36-45 ปี และพบว่าหัวหน้าประชาสัมพันธส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี โดยส่วนใหญ่เคยเข้าฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจทางด้านการประชาสัมพันธ กลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่งหนึ่งเคยเข้าอบรมที่โรงเรียนการประชาสัมพันธ กรมประชาสัมพันธ โดยอบรมหลักสูตรประชาสัมพันธฝ่ายอำนาจการ เจ้าหน้าที่หนังสือพิมพ์สัมพันธ การจัดทำแผนปฏิบัติการประชาสัมพันธและนักจัดรายการวิทยุ

ในการสำรวจครั้งนี้พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 69.8) ไม่ยอมรับถึงงบประมาณที่ได้รับในกลุ่มที่ระบุพบว่า หน่วยงานส่วนใหญ่ได้รับงบต่อปีประมาณ 1-2 ล้านบาท รองลงมาคือประมาณ 3-4 ล้านบาท และมีเพียงองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทยที่ระบุได้ว่ารับงบประมาณเกินร้อยล้านบาท นอกจากนี้ยังพบว่าหน่วยงานส่วนใหญ่ (ร้อยละ 79.3) มีการใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการวางแผนประชาสัมพันธ และมีการจัดทำแผนประชาสัมพันธ โดยผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนได้แก่อธิบดีหรือผู้แทน หัวหน้าประชาสัมพันธ และเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ ในส่วนของกรณีดำเนินงานประชาสัมพันธ นั้นเน้นการเผยแพร่ข่าวสารผ่านสื่อมวลชน โดยวิธีการที่นิยมใช้มากที่สุดคือ การจัดข่าวสารส่งสื่อมวลชนโดยตรง และการเชิญสื่อมวลชนมาทำข่าว

นอกจากนี้ยังพบว่าหน่วยงานส่วนใหญ่ (ร้อยละ 79.3) ได้ทำการประเมินผลงานประชาสัมพันธ โดยวิธีการที่นิยมใช้ในการประเมินมากที่สุดคือ การวิเคราะห์ข่าวที่ได้เผยแพร่ออกไปโดยหน่วยงานเป็นผู้จัดทำ และหรือข่าวที่ได้รับความร่วมมือจากสื่อมวลชนเผยแพร่ให้ รองลงมาคือ การประเมินผลเฉพาะกิจกรรมหรือรายโครงการ และการประเมินผลประจำปี

ในส่วนของปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานประชาสัมพันธ พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากพนักงานมีน้อย (ร้อยละ 62.6) รองลงมาคือ งบประมาณ (ร้อยละ 59.8) และ ปัญหาด้านเครื่องมือ / อุปกรณ์ (ร้อยละ 54.7)

จากการสำรวจแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นนักวิชาชีพของนักประชาสัมพันธ บทบาทในการปฏิบัติงานของนักประชาสัมพันธ และลักษณะการดำเนินงานประชาสัมพันธดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนี้ ผู้วิจัยจึงมีข้อสันนิษฐานในการวิจัยครั้งนี้ 3 ประการคือ

1. ความเป็นนักวิชาชีพของนักประชาสัมพันธ์ในประเทศไทย ประกอบด้วย
ปัจจัยหลายประการ
2. นักประชาสัมพันธ์ในประเทศไทยมีบทบาทในการปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์
หลายบทบาท
3. นักประชาสัมพันธ์ในประเทศไทยมีลักษณะการดำเนินงานประชาสัมพันธ์
อยู่หลายงาน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย